

מלאכה משלם חמשה, שה שאין לו מלאכה משלם ארבעה. רבי יוחנן בן זכאי אומר הקב"ה חס על כבודן של בריות, שור לפי שהוא הולך ברגליו משלם חמשה, שה לפי שהוא טוענו על כתפו משלם ארבעה. — רבי עקיבא אומר תחת שור תחת שה, להוציא את החיה, שהיה כדן הואיל והבהמה חייב בתשלומין והחיה חייב בתשלומין, אם למדת על בהמה שהוא משלם ארבעה וחמשה אף החיה ישלם ארבעה וחמשה, 5 לא, אם אמרת בבהמה לפי שהיא קריבה על גבי מוכח, תאמר בחיה שאינה קריבה לגבי מוכח, לפיכך אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה; והרי בעלת מום תוכיח שאינה קריבה, וחייבין עליה תשלומין, והיא תוכיח על החיה שאף על פי שאינה קריבה ישלם ארבעה וחמשה; לא, אם אמרת בבעלת מום שאין במינה קריבה על גבי מוכח תאמר בחיה שאין במינה קרב על גבי מוכח, הא מה תלמוד לומר תחת שור תחת 10 שה, להוציא חיה.

פרשה יג

אם במחתרת ימצא הגנב, ומה זה, ספק שבא לגנוב ספק שבא להרוג, אתה אומר ספק שהוא בא לגנוב וספק להרוג, או אינו אלא ספק לגנוב וספק שלא לגנוב, אמרת, אם כשיגנוב וראי והרגו הרי זה חייב, ק"ו זה שספק בא לגנוב ספק לא בא לגנוב; מכאן אתה דן על פקודת נפש <שספיקו דוחה את השבת> ומה שפיכות דמים 15 שמשמאה את הארץ ומסלקת את השכינה היא דוחה את הספק, <ק"ו לפיקוח נפש

1 משלם ארבעה. תוספתא ב"ק פ"ז ה"י בבלי עט: פ"ז ועי' יוחנן שתרגם אליבא דר"מ: 3 ר"ע אומר וכו'. פ"ז: 7 בעלת מום וכו'. תוספתא פ"ז ה"טו ב"ק ע"ח: 8 רש"לומין. צ"ל תשלומי ארבעה וחמשה: 9 שאין וכו'. בא"צ מגיה שיש במינה ואולי צ"ל שכן במינה וכן גרס' דפוס ליוני' או שמינה קרב: 10 שאין וכו' המוזכר. בא"צ מוסיף או נאמר כאן שור ונאמר בסיני שור וכו'. וא"צ ועי' ב"ק סז: ורש"י — הא מה וכו'. בא"צ מוחק מלות דהא מר:

(יג) 12 ומה. בא"צ מוחק וכן ליתא בילק' וגראה דצ"ל כלקמן פ' כי תשא ומה זה הוא ספק וכו'. ועי' ירושלמי סנהדרין כו ע"ג וצריך להגיה ע"פ המכילתא כאן ועי' תוספתא סנהדרין פ"א ה"ט: 16 היא וכו'. בא"צ מגיה נדחה מפני הספק ובמ"ס מגיה היה דוחה אותה הספק אבל גם בירושלמי שם הגר' ודוחין בה את הספק וכן צריך לפרש כאן דדוחין על ידי שפיכות דמים את הספק שמה בא להורגו — ק"ו וכו'. רצה לומר ק"ו דמותר

1 אטכ ישלם | אטכ ושה | שאין לו | א אין לו, פ שאינו עושה | משלם | אטכ ישלם, פ ג' תחתיו | טפ ארבע | אכ רבן — 2 הקב"ה חסן | אטכ חס המקום | כ כבודו | פ השור | לפי | טפ ח' | שהוא | אכפ ח' | א שהילך, כ שהולך, פ הולך | אטכפ ישלם | לפי | פ ח' — 3 שהוא | אטכפ ח' | אטכ שטענו, פ שטענו וג' הגנב | על כתפו | א טכפ ח' | אטכ ישלם | שה | מ' מה ת"ל — 4 שהיה וכו' בחיה שיו' מ' ח' | אטכ ובהמה | חייב | אטכ ח' | וכן בס' | א טכ וחיה — 5 משלם | אטכ ג' תשלומי | ישלם | אט משלם, אטכ ג' תשלומי — 6 לפי | אטכ ח' | מוכח | אטכ המוכח וג' לפיכך משלם | ט לא ישלם | תשלומי ארבעה וחמשה | ט שאין — 7 לגבי | אטכ על גבי | מוכח | אטכ המוכח, מ ג' כשור ושה | לפיכך | כמ ח' | אינו משלם | מ ח', א ט לא ישלם | ט ומשלם | תשלומי וכו' להרוג ע"ה שורה ב | מ ח' | וט הרי | ט בעל | אכ מוקין, ט המום —

8 ט שאין | קריבה | אטכ ג' על גבי המוכח | וחייבין עליה | אכ ומשלם, ט והוא משלם | תשלומין | אטכ תשלומי ארבעה וחמשה | והיא | אטכ היא | שאף | א אף | קריבה | אטכ ג' על גבי המוכח — 9 ישלם | אטכ ג' תשלומי | לא | א ח' | כ מומין | שאין | כ"ה א, ט שאינה, ומכ שמי י, ל שכן | במינה | ט ח', אכ מינה | כ קרב | מוכח | אטכ המוכח וג' לפיכך | א ג' לא | ישלם תשלומי | ילק' ווי' | תשלומין | ארבעה וחמשה — 10 תאמר וכו' המוכח | א ח' | שאין | ד ג' מין | ממינה | כ"ה כ, ד במינה, ט מינה | המוכח | טכ ג' לפיכך לא ישלם תשלומי | ט ח' | ארבעה וחמשה | הא מה | ט ח' | שור | א ח' — 11 אטכ את החיה (יג) 12 כי ימצא גור | א הגנב וג' | ומה | ט ח', ק ג' אם | ק שספק | שבא | אכ שהוא בא, טכ בא | שבא בפ' | אכ שהוא בא, ק בא | א"א וכו' להרוג | ט ח' — 13 ספק בפ"א וכו' | אלא | א ח' | שהוא | ק ח' | וספק בפ"א | כ ספק וג' שהוא בא | ספק בפ"א | אטכ ג' שהוא | ט ח' | בא | וספק בפ"א | אטכ ספק | שלא | אטכ שאינו בא — 14 א ווי' | והרגו | ק והרגו | זה בפ"א | אטכ ח' | שספק | אטכ ספק שהוא | בא | כ ח' | לא | ט שאינו | לא בא לגנוב | אכב חא (ק ח') | בא להרוג — 15 א פ מיכן | אתה | כ א י, ק ג' בא | דין | פ למד | לפיקוח נפש | פ ג' מן התורה | המוסגר רק | ומה שפיכות | כ"ה פק, ש"ג ששפיכות — 16 אטכ מטמא, פ שטמא | הארץ | ק ג' חמור | פ ומסלק | השכינה | פ ג' אמרה תורה והכה ומת אע"פ שעל ספק בא | היא | ק ח', כ הוא, ול היה | דוחה את הספק | ק ספקו דוחה את השבת הקל דין הוא שתהא ספק דוחה אותו | המוסגר ח' ול —

שידחה את הספק > הא אין עליך לומר כלשון האחרון אלא כלשון הראשון, ספק בא לננוב ספק בא להרוג.

אם זרחה השמש עליו. <ר' ישמעאל אומר> וכי השמש עליו בלבד זרחה, והלא על כל העולם כלו זרחה, אלא מה שמש שלום בעולם, אף זה אם ידוע הוא

שבשלום עמו והרגו, הרי זה חייב, כיוצא בו ⁵ ופרשו השמלה וגו', מחזורין הדברים

כשמלה; כיוצא בו ⁶ על משענתו, על בריו – ואף כאן אתה אומר כן; אם זרחה השמש, שמות כא יט

רבי ישמעאל אומר, אתה אומר לכך בא <או לא בא אלא> לחלק בין יום ללילה,

לומר, אם הרגו ביום חייב, ובליילה יהא פטור, תלמוד לומר ⁷ ולנערה לא תעשה דבר

וכי מה למדנו לרוצח מעתה, אלא הרי זה בא ללמד ונמצא למה, מה להלן לא חלק

בו בין יום ללילה אף כאן לא תחלוק בו בין יום ללילה, מה כאן אם קדמו והרגו

פטור, אף להלן אם קדמה והרגתו פטורה, ומה להלן היו לה מושיעין הימנו והרגתו

חייבת, אף כאן היו לו מושיעין הימנו והרגו חייב.

דמים לו שלם ישלם. רבי אליעזר בן יעקב אומר הרי שהיו לפניו כדי

יין וכדי שמן ושברן כשהוא חותר, כל זמן שהוא יודע שבשלום עמו והרגו הרי זה

חייב, לכך נאמר דמים לו שלם ישלם. ¹⁵

ואם אין לו ונמכר בגניבתו. <או ונמכר בגניבתו> שומע אני לעולם,

ת"ל שש שנים יעבוד וגו', מגיד שהוא עובד שש שנים ובשביעית יוצא. – ונמכר

1 טפח שדוחה | את הספק | ק ספקי את השבת | אט
בלשון... בלשון | אטכ אחרון... ראשון | ספק אטכ ג' שהוא
2 – ספק אכ ג' שהוא 3 – אם וכי' כן שורה ו' ט ח' | עליו
כ וגר', א ג' דמים לו | המוסגר ד ח' | השמש וכי' א
חמה עליו זורחת בלבד, כמ עליו בלבד (כ ח') חמה זורחת
4 – והלא וכי' זורחת מ ח' | על א ח' | כלן | ח' | זרחה
אכ היא (א ח') זורחת 5 – עמו א המנו, כ הימנו | הי' מ
ח', וכ הרי זה | כי' וכי' ר"י אומר מ ח' | א כי' על
משענתו על בריו כי' ופרשו השמלה וגר' וכי' | מחזורין | כ
ק ומחזורין | א את הדברים – 6 א אף | אתה אומר | ח' |
כן | אכ ח' | אם וכי' ט ר"י אומ' אם זרחה השמש | השמש
א ג' וגר' 7 – ר"י אר' | כ ג' וגר' | ט את אומר | המוסגר ח'
ד | לא | ט אינו | א לחלוק 8 – לומר | מ ח' | אטכ ג' לך |
טמ שאם | ביום | אכ ג' והיה, טמ יהא | ובליילה | ט אם
הרגו בלילה | אכ יהיה | דבר | מ ג' | כי כאשר יקום איש על
רעהו ורצחו נפש 10 – בו | רק א וכן בס' | ללילה | ט וכן
לילה וכן בס' | אכ נחלקי, טמ נחלק | אטכמ ומה | כאן
כ ח', א ג' אס כן | אס | אכ ג' כן – 11 פטור | אף | אס |
להלן | א כן, ט כאן | קדמה | אטכ קדמתו | ט פטור | א
טכ מה | לה | ו לו | מ מושיעים ממנו וכן בס' | והרגתו | מ
ח' – 12 לו | טכך | לה – 14 כשהוא | ול ח' | ק שהוא
חותר | ול ח' | ט חייב לשלם | כל | ט וכל | יודע | אטכ
בידוע | עמו | אטכ הימנו – 16 ואס | כ"ה גרס' המכילתא
והילקוט ורק לפ אם כמקרא (ויס' ואם עי' גינצב') |
המוסגר אכ, דטמפ ח' | שומע אני | פ יכול – 17 וגר' |
רק ד | שנים | אטכמ ח' | אטכמ ויוצא בשביעית –

לחלל שבת מפני הספק ועי' לקמן פ' כי תשא ובבלי יומא
פח. ועי' במ"ע שהא"ך ופיר' בדרך מיוחד והלמוד הוא
ממה שהותר להרוג הבא במחלוקת אפילו בא בשבת ואין
לכל זה זכר בלשון המכילתא: 1 הא אין וכי', שייך לעיל
ט"ו אחר ספק לא בא לננוב וכן הגיה בא"צ: 3 רבי
ישמעאל אומר. בא"צ מגיה ג' הדפ' וג' כאן ר' ישמעאל
אומר ומוחק אלו המלות לקמן ועי' מכדושבי: 5 שבשלום
וכי', סנהדרין עב. וכתניא אידך דשם ועי' לעיל פ"ו: 7 ר'
ישמעאל וכי'. מקטע וצריך להשלים וכי' השמש עליו וכי'
[ועדיין תמזה כפל המאמר ולכ"נ שנכונה היא הגהת הא"צ
וג' הילק' מקטעת] ובמלות אתה אומר ג' דמתחיל לשון אחר
דלא יליף ממלת עליו, א מה שגא' בענין נערה המאורסה:
6 לרצוח וכי'. סנהד' עג. ושם הג' מרוצח: 10 אף כאן וכי'.
מ"ת דברים כב כו דף קג בבלי ריש פסחים ועי' רמב"ם
סוף הל' גנבה והשגת הראב"ד וי"ת אין ברור פתגמא כשמשא
וכן במכילתין, אבל ת"א אם עינא דסדריא נפלה עלוהי דלא
מכילתא ועי' בש"י: 11 אף להלן וכי', ובסנהדרין ע"י
למד להפך רוצח מנערה המאורסה ועי' מכדושבי: –
והרגתו. וכן הוא במ"ת אבל יותר נראה כגרס' המ"ח דלא
גרס לה וכן הגיה במ"ע מרע עצמו, ועיין בבלי סנהדרין
שם וספרי דברים פ' רמ"ג ורש"י ורמב"ן: כאן: 14 כשהוא
חותר וכי'. מדכתיב שלם ישלם להשיענו בא דחייב אפילו
אם הויק ולא על הגנבה בלבד ועי' תוספתא סנהדרין פ"א
ה"ט ובמשנה שם פ"ו ובבלי עב. וירושלמי דג' ע"ג ומכ'
דרשבי ופ"ו אבל במ"ע תוסס בג' הילקוט דג' וכל זמן
בוי"ו ומפרש דראב"י ס"ל דדמים לו נדרש למעלה ולמטה
דחייב כ"ז שידוע שבשלום עמו היינו אם זרחה עליו השמש
יחייב ג"כ כ"ז שהוא חותר ולא אמרה תורה אין לו דמים
אלא אם כבר נמצא במחלוקת אבל בשעה שהוא חותר עדיין
יש לו דמים דאכתי אפשר שילקט בו והיינו יתר על כן
דקאמר ראב"י בתוספתא ואמתניתין קאי ואג' דהא חזינן
דהתורה התירתה דמו מפני הספק שמה בא להרוג והויכח
יתתי יפטר שמה ימלך וגם גרסת כל דהספריים הוא דלא
כג' הילקוט: 16 לעולם וכי'. עי' לעיל פ"א:

בגניבתו, לא פחות ולא יותר. רבי יהודה אומר אם גנב פחות ממה ששוה אינו נמכר, יותר ממה ששוה, הרשות ביד בעל הגניבה, אם רצה למכור ימכור, ואם לאו, כותב לו שטר, רבי אליעזר אומר גנב פחות ממה ששוה אינו נמכר, יותר ממה ששוה, דיו להשתכר מחצה ולהפסיד מחצה.

- 5 אם המצא תמצא. אין מציאה אלא בעדים. — בידו, אין בידו בכל מקום במדבר כא כו אלא רשותו, אע"פ שאין ראה לדבר וזכר לדבר, שנאמר ויפקח את כל ארצו מידו, בראשית כד י וכתוב ויפקח העבד עשרה גמלים וגו', הא אין ידו בכל מקום אלא רשותו. משור עד חמור עד שה חיים. רע"א שאין ת"ל חיים, <ומה ת"ל חיים> אלא להביא את החיה. — חיים שנים ישלם, ולא מתים.

- 10 שנים ישלם. נמצא אתה אומר, שבעה גנבין הם; הראשון שבגנבים גונב דעת הבריות, והמסרב לחבירו ולארחו ואין בלבו לקרותו, והמרבה לו בתקרובת ויודע בו שאינו מקבל, והפותח חביותיו והן מבזרות לחנוני, והמעוול במדות, והמשקר במשקלות, והמעזב את הגירה בתלתן והחול כפול והחומץ בשמן; מפני שאמרו השמן אינו מקבל נבל, לפיכך מושחין בו מלכים; ולא עוד אלא שמעלין עליו שאם היה יכול לגנוב דעת העליונה גונבה; וכן מצינו באבשלום שגנב שלש גניבות. לב אביו ולב בית דין ולב בית

2 אם רצה למכור. פי' בשי' פעם שנייה ור"א פליג דאינו נמכר ונשנה, אבל הל' דר"י לא משמע כן, ובבה"מ פי' דלר"י הרשות ביד בעל הגנבה אם רוצה מוכר ויפסיד המותר או מקבל שטר על דמיו ולר"א אין הברירה ביד בעל הגנבה אלא נמכר פעם אחת ויפסיד המותר, ודעת ר' אליעזר בברייתא דקדושין יח. דאינו נמכר כלל כת"ק דהכא דאינו נמכר כלל אם היתה הגניבה פחות או יתר, וכ"ה במכילתא דרשב"י ובמס' עבדים [פ"ב] ודלא כהוס' ר"י שפי' בקדושין דר"א ס"ל דאינו חוזר ונמכר אבל להמכר פעם אחת לא פליג ועי' שינוי הגרס' בקדושין שם דרשב"י ג' בדברי ת"ק נמכר וחוזר ונמכר אבל גרס' חילקט שם ורב המגיד פ"ג מהל' גנבה ה"ד נמכר ולא ג' וחוזר ונמכר וכג' רש"י כ"ה במסכ' עבדים, ועי' פ"ו שהשמיט דעת ר"א, ועי' בסהתור' שדעתו נוטה למחוק המלות לא פחות ולא יותר דאין כאן רק ב' שיטות, ואין הכרח: 5 בעדים. לעיל פ"ה ב"ק סד: וכן תרגם יונתן אין בסהדיא משתכחא ברשותיה, ועי' מכיל' דרשב"י, ובא"צ מוחק כל המאמר וגור' אם המצא תמצא בידו אין ידו וכו', פי"ז 6 רשותו. לעיל פ"ה ופ"ז: 8 שאין ת"ל וכו'. דהרי אף אם נמצא מת משלם כפל: 9 החיה. מכרשב"י ירוש' ב"ק ע"ד ובבלי סג: פי"ז — ולא מתים וכו'. ירושלמי ב"ק ב ע"ג לענין דאין שמין לגנבי. ועי' רש"י ור"א: 10 שבעה גנבים וכו'. תוספתא ב"ק פי"ז ה"ח ועי' ב"ב פ"ו ה"ד ירושלמי דמאי כד ע"א ע"ג לט ע"ג ומסכת דרך ארץ פ"ח וחולין צד. — והמסרב. גראה דצ"ל המסרב כאשר הגיה בז"ר וכ"ה בפ"ז ובתוספתא ב"ק: 13 הגירה. בתוספתא ב"ק הגירה [וכן ג' אוקי] ונ"א הגירה או הנזמה והעקר כגנבים, והוא הורע המכונה S. 317 Anim. 2, וקצת מאלו המנויים כאן נשנו ג"כ בת"כ חובת פרק כ"ב ה"ז וקוהלת רבה פרשה פסוק א. — והחול בפול. ליתא בתוספתא ב"ק: — מפני וכו'. בא"צ הגיה ע"פ התוספתא אע"פ שאמרו וכו' ולפי הגרסא מפני ג"כ הכוונה הרי דמפני שאמרו וכו' לפיכך מושחין בו המלכים ואפ"ה יכול לרמותו: 14 נבל. כ"ה גם בפ"ז ור"ל ערמה ואפש' לגרור' ג"כ מעל כמו שהוא בילק' ור"ל זיוף ובתוספתא אין השמן מקבל כלום ונ"א דליס וצ"ל דלוס עי' מ"ס. — ולא עוד וכו'. בא"צ מוחק ומ' ולא עוד עד גונבה וגר' לקמן

1 בגניבתו] מ' נ' שאינו שוה | ופק יתר | ר' יהודה וכו' שטר] מ' ח' | אם] אטכפ ח' | גנב] ק גר | כ פחת — 2 ממה] אטכ על מה, פ' על | טכפ רשות | רצה] ט ח' | מכור] אטכפ מוכר | ואם] א — 3 לו] ט ח' | א אם גנב] ממה בפ"ב | אטכמ על מה — 4 דין] טכ דין — 5 תמצא] טכמפ נ' בידו, פ' נ' הגנבה | בעדים] ד ח' | אין בידו] פ' ח' | בכל מקום] ד ח', פ' כל מקום — 6 אע"פ וכו' | לדבר בפ"ב | אטכמ ח' | כ זכר הוא | שני וכו' | מידו] אט ח' | שנאמר] מפ וכן הוא אומר — 7 וכתוב] אטמ פ ח', כ ואומר | ויקח וכו' | גר] אטמפ ח', מ וכל טוב אדוניו בידו | הא וכו' | רשות] אטמפ ח' | כ והא — 8 עד בפ"א] טכ ועי' | עד שה חיים] כ"ה מפ ובכל ש"ג ח' | רע"א] כ"ה טכמ, ארפ ח' | שאין וכו' | אלא] פ ח' | מ אין | המוסגר] רק כ — 9 להביא] כ ח' — 10 נמצא] א טכמ נמצא | אתה] כמ ח' | אטכלמפ גנבים | אהראשון | שבגנבים] א שבהן — 11 הבריות] אטכמפ בני אדם, מ נ' כגון | מפ המסרב, ט והמסרה | אטמפ בחבירו | פ אורחו | אטכ לקראתו | לו] ד ח' | כ בתקרובות | ד יודע | בן] דמ ח' — 12 והפותח] מ ח', כ והמפתח, א והמפתח | הביהתיו] מ ח', ט חביו, ילק' ווי' חביות | והן מכורות | טמ ח' | לחנוני] אטכמ ח' | וק במשקלות, מ במשקולות — 13 והמעזב וכו' | לב רע ע"ס שיו' מ ח' | אכ והמערב | את הגירה בתלתן] פ ח' | א הגירה, ול הגרר', ק הגירה, דפ' וילנא הגרדן | בתלתן] כ נ' והטמן משקולותיו בח' ול | והחול] כ ח', אטפ ואת (פ את) החול | ככול] כ ח' ונ' והמעזב | והחומץ] אטכפ ואת (ב את) החומץ | השמן] א שמן — 14 נבל] כ"ה כפ, א נוכל, ט מעל, ד מכל | א מלאכים | אטכ מעלין | עליון] א ח' | היה] א ח' — 15 כ פ היה גונבה | וכן וכו' וגר' ע"ס שורה א' פ ח' | א שבאבשלום | ט שלשה | בית בפ"ב | אטכ אנשי —

- ישראל, שנאמר ¹ויגנוב אבשלום וגו'; וכי מי גדול הגנוב או הגנוב, הוי אומר זה הגנוב ^{ש"ב ט :} שהוא יודע שהוא גנוב והוא מחריש; וכן מצינו באבותינו כשעמדו על הר סיני בקשו לגנוב דעת העליונה, שנאמר ²כל אשר דבר יי נעשה ונשמע, כביכול, ונגנב לב בית דין בידן, שמות כד ז
- שנאמר ³מי יתן והיה לבכם זה להם; ואם תאמר שאין הכל גלוי וידוע לפניו, תלמוד דברים ה כו
- לומר ⁴ויפתוהו בפיהם — ולכם לא נכון עמו ואף על פי כן ⁵והוא רחום יכפר עון, תה' עח-לו-ח
- ואומר ⁶כסף סינים מצופה על חרש שפתים דולקים ולב רע; למעלה מהן גנב אסורי משלי כו כג
- הנאה פטור מלשלם, כסות ופירות וכלים בהמה חיה ועוף משלם תשלומי ארבעה חמשה, עבדים ושפחות שטרות וקרקעות והקדשות, אינו משלם אלא קרן, הגנוב פטור חמור ישלם תשלומי כפל, אע"פ שהוא אסור עכשיו, יש לו התר לאחר זמן, תחת השור ישלם חמשה, תחת רהשה ישלם ארבעה, שני חמשה בקר וגו'; למעלה מהם גונב נפש בני אדם שהוא מתחייב בנפשו; רבי שמעון בן יוחאי אומר הרי הוא אומר ⁷חולק עם גנב שונא נפשו, משלו משל למה הדבר דומה, לאחר שהיה יוצא מכיתו של חבירו טעון כלים, מצאו חברו ואמר לו, מה אתה עושה, אמר לו טול חלקך ואל תגד לאדם, לאחר זמן בא בעל הגניבה ואמר לו, משיביעך אני שלא ראית לפלוני טעון כלים יוצא מכיתו, אמר לו, שבועה שאיני יודע <מה אתה מדבר>, הרי זה מתחייב בנפשו, ועליו הוא אומר חולק עם גנב שונא נפשו וגו'; אבל המתגנב מאחר חבירו

1 [ישראל] טב ירושלם [אבשלום] אטב ג' את לב, א ג' אנשי ישראל [וגר] א ח, ט וכר' [מין כ"ה בכל הגרס' וכן בחוספתא, ד מה | ט הגדול | הגונב] כ ח' | זה | אט ח' | א הגנב — 2 אטב ומחריש | באבותינו] ט ח' | אט כ שבשעה [א בשעה] שעמדו | על] אטב לפני | סיני] אט כ ג' לקבל את התורה — 3 ונגנב] אכ נגנבה, ק ונגנבה, ט דגנב | לב] אטב כ ח' | בית דין] אטב ח' | כ בידו — 4 וידוע] טב ח' | לפניו א ח' | חל] אטב ויחל כב נאמר — 5 בפיהם] אל ג' וגר, ט ג' ובלשונם ויזכרו לו | ואף] אטב אף — 6 ד חרש וגר' וסוף הפ' ח' | שפתים] כ ח' | ולב] כ ו לא | למעלה מהן] מה שני | מהן] ט ח' | מ הגונב | א אסורין — 7 הנאה] א בהנייה, כ בהמה | מ ופטור | כסות וכר' ד' | וה' | מ ח' | כאן וג' למטה בשנים ופירות] ד ח' — 8 ל' ד' | וה' | עבדים] מ ח' | השלישי הגונב | ושפחות] מ ח', ד שטרות | שטרות] מ את השטרות, וק שפחות, ל ושפחות | וקרקעות] מ וארז הקרקעות | והקדשות] אטב ח', מ ואת ההקדשות | מ ואינו קרן] מ ג' הרביעי את הבהמה ואת העופות ואת החיה ואת הכסות ואת הפירות ואת הכלים משלם תשלומי כפל | הגונב] אטב ח', מ החמישי הגונב — 9 מ משלם | תשלומי] אטב ח' | כפל] ט כפר, וביקל' ווינ' כפל כבשג' | ט אף על גב | שהוא אסור] מ שאסור בהנאה | עכשיו] מ ח' | מ הואיל ויש | טכמ היתר | לאחר] מ אחר | תחת השור ישלם] מ הששי הגונב את השור וטבחור או מכרו משלם — 10 תחת] מ ח' | מ ושה | ישלם] אכ ח', מ משלם | שני] ט ח' | בקר] אטב ג' ישלם, ט ג' תחת השור

וגר] מ ג' השביעי | מהם] אטב מהן, מ מכלן, מק ג' הגונב את [ק ח'] בן חורין שנידון [ק שנדון] בנפשו — 11 גונב וכר' בנפשו מ ח' | בני אדם] מ משראל | רשבי' וכר' עסה] מ ח' | אטב יוחי | אומר | א ח' | הרי וכר' נפשו] אטב ח' — 12 משלם] ט ח', א מושלו | למהד] אכ ח' | ט מבית | של] ט ח' — 14 אטב תגיד | לאדם] אטב ח' | בעל] כ על | משיביעך] א טכ משיביע | אני] אטב ג' עליך | שלא] אכ לא, ט אם | טכ ראייתה | א פלוני — 15 אטב יוצא מתוך ביתי טעון כלים |

קודם וכי מה גדול — גונבה. במ"ע משלים כאן ע"פ התוספתא שכל הגונב דעת הבריות נקרא גנב, ובא"צ מוחק מלות וכן מצינו וג' שכן מצינו שכל הגונב דעת הבריות נקרא גנב באבשלום וכר' — גניבות. בא"צ מגיה לבבות. ועי' לעיל מ"ט דשירה פ"ו בסופו: 1 וכי מי וכר' ובא"צ גורס וכי מה גדול כח הגונב וכר', וא"צ ועי' דברים ר' פ"ו ס"י: 3 לב ב"ד וכר'. ר"ל ב"ד של מעלה, מ"ע, ובא"צ מגיה לב המקום ובא"צ מגיה וכביכול נגנב בידן וג' התוספתא שם ה"ט כביכול נגנב הוא להם: 5 ואע"פ כן וכר' מ"ט דבחדש פ"א ד"ה ויסעו מרפדים ועי' שמיר' פ"מב ס"ח: 7 כסות וכר'. צריך להגיה בדרך הרצאת התוספתא עבדים וכר' אינו משלם אלא קרן כסות ופירות וכר' ועוף משלם תשלומי כפל הגונב פטור וכן הגיה בא"צ אלא שמוחק מלת בהמה וא"צ: 8 הגונב פטור חמור וכר'. בכורות יא. ירושלמי קדושין סג ע"מ א: 11 בנפשו, והשבעה גנבים שמנה הם: א' הגונב את הלב, ב' הגונב אסורי הנאה, ג' הגונב עבדים וכר' שמשלם קרן, ד' גונב כסות וכר' שמשלם כפל, ה' גונב פ"ח, ו' ג' שור וישי' שמשלם ד"ה, ז' גונב נפש, וכן פ"י בבב"מ וכן הוא לפי לשון המ"ח אבל במ"ע פ"י דבכלל גונב דעת הבריות שני מנינים: האחד, היכי דאינו מזיקו ממון, ב', היכי דאסדיה ממון כגון דמיעור' במדות, אבל גונב פטור חמור אינו מין בפני עצמו ועי' בפ"ו שמונה שם דברים שלא נשנו כלל כאן, וגראה דאיהו חסרון בדבריה: 12 משלם משל' וכר'. ילקוט משלי תתק"ב ורש"י משלי: 16 מאחר חברו וכר'. שאין חברו רוצה ללמוד עמו בחנם והוא מרגנב אחריו הגדר לשמוע ד"ת, ז"ר. ויותר נראה ד"ל שאינו רוצה לילך עם חברו וכדי שלא יפציר בו חברו הוא אומר שאין לו פנאי ובאמת אינו כן אלא הולך ושונה פרקו ולשון הפ"ו אבל ישראל גנב ד"ת וכה לעצמו ועי' מה שהביא המדרכי בב"מ ס' רצב בשם ספר המקצועות [מתוך מדרש משלי] דאין לבנות מי שגונב ד"ת ומעתיקן, ועי'

והלך לשנות בדברי תורה אף על פי שנקרא נגב הרי זה זכה לעצמו, ועליו הוא אומר
 0 לא יבוזו לנגב כי יגנוב, לסוף נמצא מתמנה על הצבור וישלם שבעתים, שנאמר
 שם משלי ו' לא
 תהלים יב' זאת כל הון ביתו יתן, ואין שבעתים אלא דברי תורה, שנאמר אמרות יי אמרות
 טהורות כסף צרוף בעליל לאדן מזוקק שבעתים.

פרשה יד

כי יבער איש שדה, למה נאמר, עד שלא יאמר היה לי בדין, הואיל והבאר
 ממונו וההבער ממונו, אם למדת על הבאר שהוא חייב לא יהא חייב על הבערו,
 אם וכיתי מן הדין, מה תלמוד לומר כי יבער איש, אלא בא הכתוב ללמדך שהשן
 מועדת לאכול הראוי לה והבהמה מועדת לשבר בדרך הליוכה, מכאן אמרו לעולם
 אינו חייב עד שיצא המזיק מרשותו והזיק, ששמן נוקין בעדית וקל וחומר להקדש. —
 דבר אחר כי יבער איש שדה או כרם, לחייב על זה בפני עצמו ועל זה
 בפני עצמו. — שדה או כרם. מה כרם יש בו פירות אף שדה יש בו פירות.
 ושלח את בעירו. מכאן אמרו מסר צאנו לבנו לשלוחו ולעבדו פטור,
 לחרש שוטה וקטן חייב. — וביער בשדה אחר. ר' נתן אומר הרי המגדיש
 בתוך שדה חבירו שלא ברשות ויצאת בהמתו של בעל הבית והזיקה, קורא אני עליו
 ושלח את בעירה, לכך נאמר וביער בשדה אחר, אלא אחר הוא זה.
 מיטב שדהו ומיטב כרמו. מיטב שדהו של מזיק ומיטב כרמו של נזיק,
 דברי רבי ישמעאל, רבי עקיבא אומר לא בא הכתוב ללמדך אלא ששמן נוקין בעדית.
 קל וחומר להקדש.

ילקוט משלי תתקלט: 2 שני וכי' צ"ל שני' ונמצא ישלם
 שבעתים את כל וכי'. ולשון ההוספתא שם היג ומשלם
 כל מה שבידו שני' ונמצא וכי': 6 והבאר וכי' וההבער.
 בא"צ מגיה והבאר והמבעה וכן בסמוך וא"ג. אבל במקום
 והבאר נראה לגרוס והשור וכן לקמן אם למדת על השור,
 ועי' בפ"י ריה"ל על הירושלמי נויקין דף כה. 8 אם למדת
 וכי' ריש ב"ק: 8 שהשן וכי'. ב"ק ריש פ"ב: 9 מכאן
 אמרו לעולם. בא"צ מוח' לו המלות ומפרש רמה שאמר אינו
 חייב וכי' נמשך למעלה דכל זה בא הכת' ללמדנו אבל גם
 לפי גרסתנו יש לפרש כן ור"ל ועוד מכאן אמרו ולפיכך
 נאמרה הדרשה: 10 ששמן וכי'. כלומר וששמן ועי'
 לקמן: 11 ד"א. בא"צ מוחק אלו המלות: 12 אף שדה
 וכי'. לאפוקי קלקלה נירו, ז"ר. ובמ"ע פירש לאפוקי
 אכלה דברים שאינן ראויין לה כדאייתא ב"ק פ"ב מ"ב: 14
 חייב. ב"ק פ"ו מ"ב בבלי שם ט: נו: ירושלמי שם ה
 ע"ב: 16 אלא וכי' כמו וכי' אחר הוא זה ובא"צ מגיה
 ולא אחר וכי' ועי' ב"ק פ"ו מ"ג. 17 של מזיק צ"ל של
 נזיק, א"צ. ועי' ב"ק ה' נט. גיטין מח: אבל בירושלמי
 גיטין מו ע"ג שיטתו הפוכה: 19 ק"ו לרזקדש. באומר

אטכ ואמר המוסגר ח' ד — 16 עמ' הקדמ אטכ עליו |
 שווא נפשו | כ' ח' | וגו' ד' ח' | אטכ המגנב | ד' אחר —
 1 לשנות | אטכ ושנה | ט' דברי | אטכ שהוא נקרא |
 אט' וזכה — 2 ט' לגנב וגו' | א' יגנב | לסוף | אטכ ח' |
 א נתמנה | אטכ ישלם | אוכ שני' וכן בס' — 4 אטכ
 טהורות וגו' —

(יד) 6 שדה | אטכ ח' | עד שלא יאמר | מ' ח' | היה |
 אטכ יש | אטכמ והבור — 7 וההבער | אכ והבער, ט'
 והבער | ילק' וויג' והבערה, מ' והבהמה | על וכי' חייב | א'
 טכמ שהוא | ילק' וויג' שיהא, ילק' שאלי' שהא | חייב על
 ידי בורו | א' בור | לא | אמ' ח' | יתא | א' שהוא | אטכמ
 על ידי | הבערו | אט' הבערה, מ' בהמתו — 8 אם וכי'
 מה | מ' ח' | אלא | מ' ח' | שהשן | אכ שהיא, ט' שהוא —
 9 ט' מועד, מ' מורת | אכמ את הראוי | לה | א' ח', ט'
 לו | והבהמה | מ' והרגל | אטכ לשבור | אטכ כדרך | ילק'
 וויג' בדרך | מכא' וכי' להקדש | מ' ח' | ומקצת נ' למטה | א'
 מיכן — 10 ע"ק ח' | ק' ברשותו | א' קל וח' — 11 ד"א |
 אטכמ ח' | איש וכי' כרם | ט' ח' | אכ איש וגו' | בפני

מ' ח' וכן בס', כ' בפני וכן בס' | מ' בעצמו וכן בס' — 12 יש | פ' שיש | יש בפ"ב | כמפ' שיש | בו | כ' בה — 13 ושלח וכי'
 חייב | מ' ח' | אט' אט מסר | לבנו | אט' ח' | אטכפ לעבדו | פ' ולעבדו | ולשלוחו | ט' או לשלוחו, כ' לשלוחו — 14 אטכ
 והרי — 15 א' ויצאת, ט' ויצא, מ' ויצתה | הבית | מה השדה — 16 בעירה | אכ ג' וגו' | לכך נאמר | אכ ח', ט' ת"ל | וביעור |
 אטכמ ח' | אחר בפ"א | מ' ג' מכאן אמרו אינו חייב עד שיצא המזיק מרשותו והזיק | אלא אחר | אטכמ ח' | הוא זה | ט'
 מ' ח' — 17 מיטב וכי' להקדש | מ' ח' | ומיטב | כ' ח', ט' מיטב | ילק' וויג' ומיטב | כרמו | אכ ח', אכ ג' וגו', כ' ג' בגיטין
 בריש פ"ר הניקין | מיטב וכי' נזיק | אטכ מיטב שדהו ומיטב | ילק' שאלי' מיטב | כרמו של מזיק — 18 לא | אטכ ח' |
 אלא | אטכ ח' | א' וזיקין, כ' וזיקי' — 19 הקדש | אט' בהקדש, כ' כשגדיש —

- כי תצא אש, למה נאמרה, עד שלא יאמר יש לי בדין, הואיל וחייב ע"י קנוי
לו לא יהא חייב על ידי עצמו, אם זכותי מן הדין, למה נאמר כי תצא אש, אלא בא
הכתוב לעשות את האונס כרצון ושאינו מתכוין כמתכוין ואת האשה כאיש לכלל הנוקין
שבתורה. — ומצאה קוצים. הא לא באו קוצים אלא ליתן שיעור, אם יש קוצים
יש שיעור ואם אין קוצים אין שיעור, מכאן אמרו עברה הנהר והדרך והגדר שהוא
נכוח מעשרה טפחים והזיקה, פטור מלשלם; כיצד עומדים על הדבר, רואין אותו
כאלו הוא עומד באמצע בית כור ומדליק, דברי רבי אלעזר בן עזריה, רבי אליעזר
אומר שש עשרה אמה כדרך הרבים, רבי עקיבא אומר חמשים אמה; רבי שמעון
אומר שלם ישלם המבעיר את הבעירה, הכל לפי הדלקה, מעשה שעברה דליקה
הירדן והזיקה, מפני שהיא מרובה; אימתי בזמן שקפצה, אבל אם היתה מצפצפת
ומהלכת אפילו עד מיל, הרי זה חייב.
- ונאכל גדיש. הכך במשמע, וכן סוואר של קנים ושל קורות, וכן מדבך של
אבנים ושל צרורות שהתקינו לסיד. — או הקמה, אף האילן במשמע. — או השדה.
אפילו ליחכה את העפר; או אפילו היו לו כלים טמונים בנדיש והדליקן, תלמוד לומר
או הקמה או השדה, מה השדה בגלוי אף הקמה בגלוי.
- שלם ישלם המבעיר את הבעירה. למה נאמר, לפי שנאמר איש איש,
אין לי אלא איש, אשה וטומטום ואנדרונינים מנין, תלמוד לומר שלם ישלם המבעיר

1 כ' אש וגו' [נאמר] כ' ח' [עד שלא יאמר] מ' ח' [לי] ט
ח' [קנוי] ק' כינוי, ו' קוצי, ל' קוצים, ט קנוי — 2
ל' ד' ח' [לא] מ' כל שכן [יהא] אב' יהיה, מ' שיהא | אם
וכי' [הדין] מ' ח' [למה נאמר] אטכמ' מה ח' ל' | כ' אש
וגו' [אלא] מ' ח' — 3 הכתוב] מ' ג' ללמדך [פ' בא ללמדך
שעשה הכתוב] [לעשות] מ' ג' בו [את] מ' ח' | א' ברצון |
אטכ' ואת שאינו, פ' את שאין [והא] ק' את | אכ' באיש |
אט' בכל, כ' ככל | דכפ' הנוקין — 4 א' ומצא [הא] מ'
ח' — 5 מ' אס' [עברה] א' עברה, אטכמ' ג' | את | הנהר |
אכ' הנהר [כך נראה בכ"מ ולא הבור], ט' הנהר | ו' אמר |
אטכמ' ואת [כמ' את] הדרך | אטכמ' ואת [מ' את]
הגדר — 6 מעשרה | ל' עשרה, ו' י', מ' מארבע | טפחים |
מ' אמות | ט' והזיקן | כיצד וכי' אמה בפ"ב שורה ח' | מ'
ח' — 7 הוא | אטכ' ח' | כור' כ' בור' | ומדליק ד' ומזיק |
ר' אלעזר ב"ע | כ"ה טכ, אדר' ר' אליעזר ב"ע — 8
כדרך] ט' בדרך ו' רשות — 9 ט' המבער | טכמ' הבערה |
אטכלמ' הדליקה | אכ' שעברה | מ' הדליקה — 10 אט'
כמ' את הירדן | והזיקה] ט' ג' הדלקה | מפני שהיא | אכ'
כשהיא, ט' כשהוא [ילק' ווינ' כשהיא], מ' מפני שהיתה |
מצפצפת] מ' מסוכסכת — 11 ומהלכת] מ' ח', טכ' מהלכת |
עד] ט' ח' — 12 פ' במשמע | וכן] מ' ח' | סוואר | אטכ'
סדר, מ' סידור | קנים ושל] פ' ח' | וכן] כ' וכן | מדבך |
א' מדבר, כ' מרכך, ד' מרכך, מ' נזרך — 13 אטכ'
שהתקינו | לסיד] ט' לסיד [ילק' ווינ' לסיד], אטכ' ג' ש' |
אף] א' או — 14 או] מ' ג' אינו אלא | ל' ט' ח' | אכ'

הרי עלי מנה להקדש, ירושלמי שם ובבלי ב"ק ו' 1 קנוי
ל' שור ובור. ובמ"ע מקיים ג' הדפוס ומפרש דב' שאלות
שואל: האחת, בסתם למה נאמרה פרשה זו, והשנייה, למה
נאמר ישלם המבעיר את הבעירה דמשמע שחביר ע"י עצמו
הוא חייב אפילו יצאה מעצמה ע"י קוצים וגו' קנוי לו היא
לפי רוב הגרסאות: 3 האונס וכי' ירושלמי ב"ק ב' ע"ב
והאש מלמדת על כוליהן שהוא חייב על האונסין: 4 הא
לא זכר. במ"ע פ"י לפי פירוש לעיל ובמ"ע מגיה או גדיש
וגומר הא וכי' ולשון הפ"ו למה נאמר קוצים ליתן שיעור.
5 יש שיעור. שתעבור הדלקה ואם אין קוצים אין שיעור,
שתעבור הדלקה, ובאונס כזה פטור, וי"ג, ובמ"ס פ"י דאם
בין האש והשדה קוצים או נאמר שיעור ואם אין קוצים
אלא דבר אחר מעכב אחר האש אין שיעור, וז"ל וא"צ
הגיהו אם אין קוצים יש שיעור ואם יש קוצים אין שיעור
וכי', והיינו מאי דתניא בתוספתא ב"ק פ"ו ה"כג אבל אם
היתה מסכסכת והולכת או שהיו עצים מצויין לה אפילו עד
מיל ה"ז חייב וכי' קוצים ועי' בבלי סא: — מכאן אמרו
וכי' מכדרשב"י ב"ק פ"ו מ"ד תוספתא שם פ"ו ה"כג
ירושלמי ה' ע"ג בבלי סא. פ"ו: 6 מעשרה טפחים. במשנה
שם ה' ד' אמת וע"פ זה היא ג' מ"ח וכן הוא במכדרשב"י,
9 הכל וכי'. נראה דמלת המבעירה דייק ע"י בפ"י ליר' ש'
נויקין ממור' ר' ישראל הלוי דף קעז: 10 מצפצפת.
בתוס' הגר' מסכסכת ובירושלמי ה' מספספת ועי' במאמר
על המכדרשב"י למור' ר' ישראל הלוי דף יט הערה ו'.
12 הכל במשמע. גדיש כ' דבר המקובץ בגודש נקרא,
מ"ע. — וכן סוואר וכי'. מכדרשב"י ירושלמי ב"ק ה' ע"ג
בבלי ס', פ"ו: 13 אף האילן וכי'. ב"ק ס' לרבות כל בעלי
קומה ועיין רש"י ותוספות שם ות"י כל מידעס דקא, פ"ו:
14 העפר. מכדרשב"י ב"ק פ"ו מ"ד ירושלמי ה' ע"ג בבלי
ס' פ"ו: 15 בגלוי. מכדרשב"י ב"ק פ"ו מ"ה ירושלמי ה'

מוטמנין, ט' מטומנין, מ' טמונין | ד' בגדישו | ר' והדליק — 15 חשדה בפ"ב | כמ' שיה' | בגלוי בפ"א | ו' בגלוי | מ' קמה
— 16 אט' לפי שהוא אומר | איש בפ"ב | רק ט' — 17 אט' טומטום | ק' ואנדרונינס | שלם ישלם] ט' ח' —

את הבערה, מכל מקום. אין לי אלא המבעה וההבער, שאר כל המזיקין שבתורה מנין, הרי אתה דן בנין אב משניהם, לא הרי המבעה כהרי הבער ולא הרי הבער כהרי המבעה, הצד השווה שבהן שדרכן להזיק וממונך ושמירתך עליך, וכשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ.

ד' כללות היה רבי שמעון בן אלעזר אומר משום ר' מאיר בנוקין, כל מקום שיש רשות למזיק ולא לניזוק פטור, לניזוק ולא למזיק חייב בכל, לניזוק ולמזיק אפי' מיוחדת כגון חצר של שותפין והפונדק, לא לניזוק ולא למזיק כגון רשות אחרת, על השן ועל הרגל חייב, ועל השאר, מועד משלם נזק שלם ותם משלם חצי נזק, בכל מקום שיש רשות לניזוק ולמזיק והבקעה ורשות הרכים וכיוצא בהן, על השן ועל הרגל פטור, ועל השאר, מועד משלם נזק שלם ותם משלם חצי נזק.

פרשה טו

כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור, רבי ישמעאל אומר עד שיפקוד אצלו ויאמר לו, הילך שמור לי זה, אבל אם אמר לו, עיניך בו, הרי זה פטור. — כסף או כלים, מה כסף שדרכו להמנות, אף כלים שדרכן להמנות, מכאן

ע"ג, בבלי סא: פ"ז: 1 מכל מקום. לעיל ריש פ"ו וריש פ"א ושם במע' לד"ה בעל הבור ופ"ז: 2 המבעה. בא"צ מגיה הבור ועי' גרסת הילקוט: 3 חב וכי. ריש ב"ק: 5 ארבעה כללות וכי. בא"צ מוחק מאמר זה כאן וגורסו לעיל ב"ה וביעור בשדה אחר אחר המ' אלא אחר הוא זה, וא"צ: 7 והפונדק. בא"צ מוסיף חייב וכן הוא בילקוט ובמ"ע כתב דא"צ להגיה דבבא זו ושאלחיה חושב התנא בכלל אחד ובא"צ מוחק מן לניזוק ולמזיק עד כאן, ולקמן קודם והבקעה: מוסיף כגון חצר השותפין, ואולי אפשר לשער דצריך להמנות לקמן המלות בכל מקום שיש רשות לניזוק ולמזיק ולהגיה במקומו: לא לניזוק ולא למזיק כגון רשות אחרת שנשתרבו מלמטה לכאן ולפ"ז נחא דאינו חושב אלא ד' כללות בדי' מקומות אבל לפי הגר' שלפנינו צריך לו' דד' חלוקי דינים שונה בה' מקומות והנה הברייא שלפנינו שנויה בפנים שונים בכמה מקומות, עי' תוספתא ב"ק פ"א ה"ט ירוש' ב ע"ג בבלי יד. ולפי הגהתנו תסכים המכילתא עם הברייא דר' הושעיה בירוש' בכל הפרטים דלענין חצר השותפין והפונדק דעת המכילתא דחייב על השן והרגל' כברייא דר' יוסף בבבלי וכן צריך להיות בברייא דר' הושעיה חייב גבי חצר השותפין במקום פטור עי' בפ' למדור ר' ישראל הלוי, דף י"ד (38), אבל בתוספ' איתא דחצר השותפין והבקעה פטור על השן והרגל וכן' כברייא דבבלי וכבר העיר בפירושו הג"ל דכל מקום ששנו שחצר השותפין חייבת בשן ורגל והיינו במכילתא וברייא דר' יוסף וברייא דר' הושעיה שנו ביחד חצר השותפין והפונדק, אבל בתוספתא וברייא דר' כללות בבבלי ששנו דחצר השותפין פטורה שנו ביחד חצר השותפין והבקעה לפי שיזמן חצר השותפין לבקעה ובבקעה היה פשוט להם דהיא כר"ה לפטור בה את השן והרגל, ולענין חצר שאינה לא לזה ולא לזה דהיינו רשות אחרת ס"ל להתוספתא והברייא דר' כללות בבבלי דחייב על השן ועל הרגל אבל לפי הברייא דר' הושעיה וכן לפי המכיל' כפי הגהתנו פטור על השן ועל הרגל בחצר שאינה לשניהם והיינו לפי שהם מדמים הבקעה ורשות הרבים לרשות שאינה לא לזה ולא לזה ומאחר דפטור בבקעה ובר"ה מחמת זה נכנס תחת סוג זה לפי דעתם גם חצר שאינה לרשעים והיינו רשות של אחר, וכשיטה זו גם דעת התוספתא בפ"ה ה"י ועי' ירושלמי שם אית תני חצר של שותפין חייבת וחצר שאינה לשניהן פטור ואית תניי וכי' וברבנן ר' ירמיה ור' יסא שם גרסא שצריך להפך השיטות וש"ל בדברי ר' ירמיה מכיון דתנא וכי' אין אנו יודעין שחן גורדין ברשות הניזק והמזיק וברבנן ר' יסא אלו תנא וכי' ואחד חצר שאינה לשניהם חייבת ומה שעדיין צריך באור הן המלות אפילו מיוחדת דאינו מובנות לכל הפרושים והגרס' ובדרכה של תורה וס' פ"ג] כתב דהוא גליון ונכנס לפנים הספר והיה כתוב פירוש מיוחדת

1 את הבערה] ט ח' | המבעה] אכמ הבעה, ט הבער | ההבער] אכמ והבער, ט והבערה | אכ ושאר | מ הנוקין | שבתורה] מ ח' — 2 מ משניהן, אטכ מבין שניהן | כ שניהם | המבעה] אמ הבעה, ט הבעה — 3 המבעה] א כ הבעה, טמ הבעה | וממונך] אטכ ח', וכן וממונך | אט שמירתך, כ שביטתך | חב | ו ח', כ חייב — 4 לשלם | אכ משלם, ט ומשלם — 5 א ארבעות, טכ ארבע | מפ ארבעה | רשב"א] ד' ר' ישמעאל | אומר] כ ח' | משום] מ ח', ט משם | ר' מאיר] מ ח' | ד בנויקין, א בנויקים | כל] א מכל, טכ בכל | מקום] פ ח' | שיש] פ ג' לו — 6 לניזוק בפ"ז | לניזוק | ווינ' לניזוק | בכל] אטכפ ח' | אפילו] מ ח', פ ואפילו | מ רשות מיוחדת | א מיוחדת — 7 של] מ ח' | מ השותפין | והפונדק] אכ דהפונדק, ט והפונדקין ונ' חייב, מפ הפונדק, מ י שאינן | כגון רשות | מ ח' | אחרת] מ ח', אכ אחת — 8 חייב] א ח' | השאר] כפ השור | מ בכל מקום | שיש] כ ג' בו — 9 לניזוק] כ לניזוק | ט הבקעה | על השן] ט ח' | ט על הרגל — 10 השאר, ו השא' אטכ השור —

(טו) 12 כי אטכפכ וכי (וכ"ה בנוס' גינצבורג) | אל] ט את | או כלים] אט ח' | לשמור] אטכ ח', א ג' וגו' — 13 אכלם שפיקדו | ויאמר לו] א ח' | הילך] מ ח', אטפ הא לך | אטפ ח' | ו ועיניך, פ חן עיניך | בן] מ על זה — 14 אטמפ להימנות וכן בס' | כלים] פ כל | טכ שדרכו, מ שדרכם | א מכן —

אמרו כל טענה שאינה במדה במשקל ובמנין אינה טענה. – רבי נתן אומר כסף להביא כסף מעשר, כלים, להביא כלים; אין לי אלא כסף וכלים, שאר כל דבר מנין, תלמוד לומר לשמור, להביא כל דבר שצריך שמירה.

וגונב מבית האיש. לפטור הגונב מאחר הגנב. <אתה אומר> <וגונב מבית האיש לפטור הגונב מאחר הגנב> או וגונב מבית האיש אם ימצא הגנב ישלם שנים, אימתי בזמן שלא נמצא ברשותו, אבל אם נמצא ברשותו, שומע אני שישבע ויהא פטור, תלמוד לומר אם המצא תמצא בידו הגניבה, מכל מקום, הא אין עליך לומר כלשון האחרון אלא כלשון הראשון, וגונב מבית האיש, לפטור הגונב מאחר הגנב. – אם ימצא הגנב ישלם שנים, הגנב משלם תשלומי כפל, הגולן אינו משלם תשלומי כפל, ומה ראת תורה להחמיר על הגנב יותר מהגולן, ר' יוחנן בן זכאי אומר הגולן השווה כבוד העבד לקונו, והגנב חלק כבוד לעבד יותר מקונו, כביכול, הגנב עשה את העין של מצלה כאילו רואה ואת האזן כאילו אינה שומעת, כענין שנאמר¹ והיו המעמיקים מיי' ישיעה כט טו לסתיר עצה והיה במחשך מעשיהם ויאמרו מי רואנו ומי יודענו, וכתוב² ויאמרו לא יראה יה, וכתוב³ כי אמרו עוב יי' את הארץ אין יי' רואה.

5

10

1 במשקל] כ במשך, פ ובמשקל [ובמנין] ט ובמורה, מ במנין. ו כ ור' נתן – 2 כלים בפ' ט ח' [ילק וויג' ג' וכו'] אין וכו' כלים] מ ח' אטכ ואין [אלא] ח' א' אכ ושאר – 3 טכמ שהוא צריך – 4 וגונב וכו' או שוה"ט] טמ ח' מאחר] פ אחר המוסגר א' רק אכ המוסגר ב' רק כ – 5 או] רק כ [וגונב וכו' הגנב שח] מ ח' [ק נגנב] אס] אכ ואם – 6 שלא נמצא] פ שנמצא [אס] ד ח' פ ג' לא [נמצא] אכ ימצא] פ שומעני] אט כפ ישבע] אכ ויהיה – 7 אטכק הא מה ת"ל] א ואם [לומר] אט ח' אטכ בלשון – 8 אטכ אחרון] אט בלשון] אטכ ראשון] אס וכו' שנים] ד אס המצא תמצא הגנבה שנים ישלם – 9 משלם] אט ישלם] אטכמפ והגולן [פ אבל הגולן] אינו משלם אלא קרן [מ הקרן] – 10 א טכמ מה וטלמ ראתה, פ ראה] אכפ התורה] להחמיר] ט ג' עליו] על הגנב] כמ בגנב] אטכ מן הגולן, מ מבגולן] בן זכאי] ד ח' אכ המיחמיר] כ המיחמיר] ח' הגולן] פ לפי שהגולן – 11 כבוד העבד] אטכפ את העבד] לקונו] אכ לקונו, ט ג' וכו' [והגנב עד כה"ד] ט ח' [יהיה] מ ח' מ מן קונו, אכ מקונו] אכמ כביכול עשה הגנב [מ ח'] [את] מ ח' מ עין – 12 של מעלה] מק של מטה, אכ ח' אכמ כאילו] אינו] א אינה, כ לא [אינה] מ אינו] מיי] מפ מה, ק ביי' – 13 עצה] אפ ג' וגר' והיה וכו' יודיעני] אכמ ח' וק רואה ו] יודיענו, ל יודיענו] וכתיב] אכמפ ואמר – 14 אכ יראה וגר' פ יה וגר' וכתיב] אכמ ואמר] כי

ונראה דנשתבשו ואפשר דצ"ל כגרס"מ דלא ג' אפילו אלא רשות מיוחדת: 13 עמי הק' עיניך בו. מי שלא משכו, וזר ועי' ב"מ צט. וירושלמי ריש פ' ד' שומרים, אבל אין זה במשמעות הלשון אלא נראה דר' ישמעאל מצריך שיקבל עליו השומר שמירה בלשון מעולה ועי' ב"מ פ"ו מ"ו בבלי שם פא: דף מט: ב"ק פ"ה מ"ג ירוש' ב"מ יא ע"א: 14 מ' הק' מכאן אמרו וכו'. שבועות פ"ו מ"ו ועי' בתוספות שבועות מג. ד"ה אלא וב"ק סג. ד"ה דבר שפירשו דממעטין דבר שאינו במדה מן מלת שלמה, ועי' בה"מ: 2 כסף מעשר. דלא תימא מעשר ממון גבוה ודינו כדין הקשר, דר' – להביא כלים. חסר ועי' בירוש' שבועות לו ע"ד מה מקיימין דב"ש או כלים כהדא דתני ר' נתן או כלים להביא כלי חרס ובירושלמי קדושין נח ע"ג איתא בטעות להביא כלים הרבה והגיה בש"מ שצ"ל כמו בשבועות וכצ"ל כאן ועי' בוי"ג ובא"צ מגיה להביא כלים כל שהוא ועי' בבלי מ: 3 ת"ל לשמור וכו'. שבועות מג. אבל בכ"מ נז: איתא בטעות וגונב מבית האיש חזר וכלל: 4 [אתה וכו'. מתוך גרסת כ"מ אפשר לדון שגם המלות וגונב וכו' שנשנו בסוף הפיסקא לא נתנו לצרף למאמר שאחריה שלא כדעת הח' בלוי בס' תהלה למשה עמי כ"ו]. – שישבע וכו'. כלומר אע"פ שנשבע יהיה השומר פטור אם טען טענת גנב ונמצא ברשותו מדכתיב וגונב מבית האיש דמשמע דדוקא אם היה הגנב איש אחר חייב אבל לא אם השומר עצמו גנב, ת"ל במותרת אכ המצא וכו', ש"י אבל אינו מובן מאי ראייה ממחלת לשומר הרי התם בגנב עצמו מיירי, ע"כ נראה דה"פ ממאי דוגונב מבית האיש למעט הגונב מאחר הגנב דלמא בא להשמיענו דדוקא אם כבר הוציא הגנבה מרשות דרבעלים חייב אבל אם נמצא הגנב עדיין ברשות הבעלים אע"פ שכבר קנה הגנבה ע"י הגבהה יהיה פטור מכפל ובמקום שישבע אפשר דצ"ל ששייבנו [כן הוא הנהגת הח' בלוי בס' הנ"ל עמי ת"ל והשערה רחוקה היא]. ת"ל אם המצא תמצא בידו דמשמע מיד שקנאו חייב ככפל ועי' מדרשבי"ו וב"ק פ"ו מ', וראיתי לה' בלוי בספר תהלה למשה Steinschneider-Festschrift S. 26 שפירש שהספק הוא אם חייב ככפל ב"מ אם נמצאה הגנבה בעין דאם ימצא הגנב יש לפרש שישבע הגנב ואין הגנבה בידו אבל אם הגנבה בעין ס"ד ששייבנו ויפטר ומביא ראייה מפסוק אם המצא תמצא בידו הגנבה דאף אם הגנבה בעין חייב, והפירוש נדחה מעצמו דא"כ הספק אין לו ענין כלל להכתוב וגונב מבית האיש ולא היה לו לתלות השאלה והתשובה אלא בהפסוק אם ימצא הגנב ובקרא דמחלת. ובא"צ מגיה וגורס לפטור הגונב מאחר הגנב או אינו אלא וגונב מבית השומר היא חייב ומימות הבעלים יהיה פטור ת"ל אם המצא וכו' וא"צ: 5 מ-אחר הגנב. ב"ק פ"ז מ"א בבלי שם טט: וירושלמי שם ה ע"ד ולשונו צריך תקן: 9 הגנב וכו' הגולן וכו' כפל. בא"צ מוחק כל זה וא"צ: 10 ר' יוחנן וכו'. תוספתא ב"ק

Stainschneider-Festschrift S. 26 בלוי בספר תהלה למשה מיד שקנאו חייב ככפל ועי' מדרשבי"ו וב"ק פ"ו מ', וראיתי לה' בלוי בספר תהלה למשה Steinschneider-Festschrift S. 26 שפירש שהספק הוא אם חייב ככפל ב"מ אם נמצאה הגנבה בעין דאם ימצא הגנב יש לפרש שישבע הגנב ואין הגנבה בידו אבל אם הגנבה בעין ס"ד ששייבנו ויפטר ומביא ראייה מפסוק אם המצא תמצא בידו הגנבה דאף אם הגנבה בעין חייב, והפירוש נדחה מעצמו דא"כ הספק אין לו ענין כלל להכתוב וגונב מבית האיש ולא היה לו לתלות השאלה והתשובה אלא בהפסוק אם ימצא הגנב ובקרא דמחלת. ובא"צ מגיה וגורס לפטור הגונב מאחר הגנב או אינו אלא וגונב מבית השומר היא חייב ומימות הבעלים יהיה פטור ת"ל אם המצא וכו' וא"צ: 5 מ-אחר הגנב. ב"ק פ"ז מ"א בבלי שם טט: וירושלמי שם ה ע"ד ולשונו צריך תקן: 9 הגנב וכו' הגולן וכו' כפל. בא"צ מוחק כל זה וא"צ: 10 ר' יוחנן וכו'. תוספתא ב"ק

ואם לא ימצא הגנב, למה נאמר, ממשמע שנאמר אם ימצא הגנב ישרם שנים, שומע אני, אם נמצא הגנב ויש לו, בעל הבית פטור מכל דבר, מה תלמוד לומר אם לא ימצא הגנב, שומע אני, שאם נמצא גנב ואין לו לשלם, לא יאמר לו בעל גנבה, בא והשבע לי שלא היה בלכך למכרם, לכך נאמר אם לא ימצא הגנב, שאם נמצא הגנב, בעל הבית פטור מכל מקום.

ונקרב בעל הבית אל האלהים, שומע אני לשאול באורים ורתומים, תלמוד לומר אשר ירשיעון אלהים, לא אמרתי אלא אלהים שהם מרשיעין. — ונקרב בעל הבית אל האלהים, לשבועה, אתה אומר לשבועה, או אינו אלא בשבועה ושלא בשבועה, הרי אתה דן, נאמר כאן שליחות יד ונאמר להלן שליחות יד, מה להלן שבועה אף כאן שבועה, מה להלן כיו"ד ה"א אף כאן כיו"ד ה"א, מה כאן בבית דין אף להלן בבית דין, מה כאן לצרכו אף להלן לצרכו, מה כאן על כל דבר פשע, אף להלן על כל דבר פשע. — אם לא שלח ידו במלאכת רעהו, לצרכו, אתה אומר לצרכו, או אינו אלא לצרכה ושלא לצרכה, תלמוד לומר על כל דבר פשע, שבית שמאי מחייבין על מחשבת הלב בשליחות יד, שנאמר על כל דבר פשע, ובית הלל אין מחייבין אלא משעה ששלח בה יד, לכך נאמר אם לא שלח ידו, לצרכה, על כל דבר פשע, כלל, על שור ועל חמור על שוה ועל שלמה, פרט, או כלל ופרט, אין בכלל אלא מה שבפרט, וכשהוא אומר עד כל אבדה אשר יאמר,

פ"ו ה"ב בבלי ע"ט: הנחומא נח ס"ד: 11 כביכול הגנב ע"מ הק"י. בא"צ מגיה כביכול הגנול ומוחק מלת מעלה (ואפשר שהגיה מטה ע"פ הבבלי) ואינו יודע טעמו: 13 וכתוב וכו' ע"מ הק"י. בא"צ מגיה ע"פ הגמרא וכתוב כי עוב ה' את הארץ וגו' ואין ה' רואה אותנו ופס' זה הוא ביחזקאל ח יב אלא שבמקרא הוא להפך אין ה' רואה אותנו עוב וכו' את הארץ וגו' 1 למה נאמר וכו' כלומר ככתוב ואם לא ידע, ומתוך דאילו כתב הכי הייתי אומר דקאי ואם לא על מה שאמר ישלם שנים ואם אין לו לשלם צריך שבועה לכך כתב ואם לא ימצא הגנב דהכל תלוי בזה ואם נמצא הגנב אע"פ שאין לו לשלם השומר פטור מכל דבר: 2 מה ת"ל וכו'. בא"צ מוחק זה וגורס נגין שאם נמצא גנב וכו' ת"ל ואל לא וכו' ועי' גר' מ"ח: 4 שלא היה וכו'. סותם כב"ש דאם חשב לשלוח יד קם הפקדון ברשותו וחייב אם נגנב אח"כ ועי' ירושלמי שבועות לח ע"ב: 8 בשבועה ושלא וכו'. שיהא חייב כפל אם באו עדים שנגנבו אפילו קודם שנשבוע, וי"נ: 9 להלן. שבועת ה' תהיה בין שניהם, ועי' ב"ק סג: ב"מ מא: וכן תרגם יונתן ויומי דלא אושית ידיה: 10 מה להלן ביריד ה"א וכו'. עיין לצורך שלה אלא לצורך אותה ועי' מכדרשב"י, ב"מ פ"ג מ"ט: 13 או אינו וכו'. אפשר דצ"ל כג' מ"ח או אינו אלא לצורך ולצרכה. — ת"ל על כל דבר פשע, ונמשך למעלה אם לא שלח ידו במלאכת רעהו לפשוע בה, עי' מ"ע ומכדרשב"י: 14 שב"ש וכו'. בא"צ מגיה ד"א על כל דבר פשע שב"ש וכו' ומלאת באפי נפשה היא ובמקום לכך נאמר גי' שני' ומוחק מלת לצרכה בסוף ועי' ג' מ"ח ויש לישב הגי' דלפנינו דה"ק דעכ"פ בין לב"ש ובין לב"ה על כל דבר פשע אשליחות יד קאי, עי' מ"ע ועי' מכלתא דרשב"י ב"מ פ"ג מ"ב ובבלי שם מג' קדושין מב: ירוש' ב"מ ט ע"ב שבועות לח ע"ג:

מ ח' | אמרו | מ ח' | ד יאמרו | ו' כי | הארץ | כ ב' | גר' |
אין וכו' | אכ"מ ח' | במקרא ואין — 1 | למ אם כמקרא | בנזס' |
גינצבורג | ואם | הגנב | אכ ב' | גר' | ממשמע | מ לפי | אכ |
הגנב | גר' | | ישלם שנים | אטכ ח' — 2 | שומע אני | אטכ |
מ למדנו | אמ שאם | ט | ימצא | ויש לו | אטכ ח' | ט |
פטור בעל הבית | אטכ ומה | מת"ל וכו' | אין | מ ח' — 3 |
אם | אכ ואם | הגנב | אכ ב' | גר' | | שאם | מ אבל אם | א |
טכמ הגנב | לו | א' | מה | לא יאמר | מ שומע אני | שיאמר |
— 4 | אטכמ בעל הגנבה | בלבך | ט | כל כ | ד | אמ |
למוכרן, טכ למוכרו | אם | מ ואם — 5 | שאם | מ שאילו |
נמצא | ק | לא מצא | מ"מ | אטכמ מכל דבר — 6 | אל |
האלהים | רק מ | לשאול | אכמ | ישאל, ט | ושאל | ילק' | ויני' |
ישאל — 7 | אט שהן | טכ | מרשיעים — 8 | אל הא להים |
אטכ ח' | | לשבועה בפ"א | אטכמ בשבועה | אתה | אמ |
ח', ט | את | אומר | אמ ח', ק | או' | | לשבועה | אמ ח', טכ |
בשבועה | או | כ | אי | אינו אלא | אט ח' — 9 | הרי אתה |
דן | מ ח' | ונאמר להלן ש"ן | ט ח' — 10 | מה בפ"א | מ |
ומה | ביריד ה"א | כ"ה | דמ, פ | גי'ה, אטכ ב' | ד וכן בס' |
מה | מ ומה, אט או מה, כ | אי מה — 11 | מה בפ"א | מ |
ומה | כאן בפ"א | להלן | ד | לצרכה, ט | לצורכיו, כ | לצרכיו |
וכן בס' | להלן | דט | כאן | ב' | ומה — 12 | אף וכו' | פשע |
ש"ד בפ"א | א' | | פשע | ט | ת"ל | | לצרכה | ט | לצורכה, כ |
לצרכה וכן בס' — 13 | אתה אומר לצרכו | מ ח' | | או | כ |
אי | אינו אלא | טכ ח' | | מ | לצורכו ולצרכה — 14 | שב"ש |
מ בית שמאי, דמ ב' | אומרים | מ | אומ' | | הלב | א ח' |
בשליחות | מ ח' | | יין | אמ ח' — 15 | וביה' | ד ב' | אומרים |
אין מחייבין | מ | מוטרין | | אלא משעה | מ | עד | | ששלח | א

חור וכלל, או כלל ככלל הראשון, אמרת לאו, אלא כלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש בנכסים מטלטלין שאין להם אחריות אף אין לי אלא נכסים מטלטלין שאין להם אחריות.

5 <על כל דבר פשע וגו'> בין שומר לשומר הכתוב מדבר. <אתה אומר בין שומר לשומר הכתוב מדבר> או לא בא הכתוב אלא לחלוק בין כסף לכלים לבהמה, תלמוד לומר שלמה, שלמה בכלל היית ויצאת מן הכלל ללמד, אלא מה שלמה מיוחדת, בין שומר לשומר הכתוב מדבר, אף כל בין שומר לשומר הכתוב מדבר, הא לא בא הכתוב לחלוק בין כסף לכלים לבהמה.

10 אשר יאמר כי הוא זה. שזה אומר זה הוא, וזה אימר אינו הוא, מכאן אמרו עד שתהא הוראה במקצת הטענה.

ששליח, כ שישלח, מ שישלח | בה | אטכ ח' מ בו |
לכן | מ ח' | נאמר | א ח' | מ שני | ידן | ט' במלאכת
רעהו | לצרכה | מ ח' | 16 עמ' הק' על וכו' אחריות | שג'
ט ח' | ועל חמור | כ"ה אוכב וכן בנוסח | גינצ' ורק
למ על כבמקרא | על שח | א ועל שח | ועל שלמה | כ"ה
אוכב | וכן בנוסח | גינצבורג | למ על כבמקרא - 17
עמ' הק' או וכו' וכסח"א | מ ח' | או | ד ח' | ב א | אשר
יאמר | אכמ ח' | 1 כ חורה | או וכו' אלא בפ"א | מ ח' |
אן | אכ אי | לאן | ל לא | אי אתה | א אין את - 2
בנכסים | מ נכסים | ל מיטלטלין, מ המיטלטלין | אף |
פ ג' הכלל | אלא | ד ג' הכלל מפורש - 3 פ בנכסים | ל
מיטלטלין, מ מיטלטלין - 4 המוסגר רק ט | על וכו'
לבהמה | שח | מ ח' | הכ"מ | ד ח' | המוס' רק אכ - 5
הכתוב בפ"א | אטכ ח' - 9 ו לבהמה | שלמה בפ"א |
וק שמלה | שלמה בפ"א | כ"ה ט, אכל ושלמה, וכן
ושמלה | אטכ היתה | כ היתה | בכלל | מן הכלל | אטכ
ח' | אלא | ט ח' - 7 וק שמלה | אף וכו' מדבר | אטכ ח'
- 8 הכתוב | אטכ ח' | דפ ג' אלא | פ לחלק | פ
וכלים | לבהמה | כ"ה אכ, דפ ובהמה, ט ובהמה - 9
זה בפ"א | מ ג' ולא - 10 כמ שתהיה פ שיהא | א
הודייה, כ ההודייה, מפ ההודאה | במקצת | אטכמפ

2 מטלטלין. ב"ק סב: ב"מ נו: מכדרשבי: 4 בין שומר לשומר הכתוב מדבר וכו'. כלומר מכאן אנו למדין דהתורה מחלקת בין ש"ח לש"ש דפרשה ראשונה מדברת בש"ח דפטור בגנבה ואבדה ושניה בש"ש דחייב בגנבה ואבדה או נאמר דהכתוב לא בא אלא לחלוק בש"ח גופא בין כסף וכלים לבהמה דבכסף וכלים הכתובים בתחלת הפרשה פטור בגנבה ואבדה וע"ז קאמר ונקרב בעל הכית אל האלהים כדי שישבע ויפטור אבל בבעלי חיים חייב על הגנבה והיינו דקאמר על שור וכו', הא ליתא דהא חייב כאן גם שלמה שהיא בכלל כלים וע"כ דאין חלוק אלא בין שומר לשומר ד"ר ושי" וכו', ובז"ג ומ"ס פ"י להפך דהספק הוא דלמא גבי כסף וכלים חייב בגנבה ואבדה אבל גבי בהמה אינו חייב אא"כ פשע כדכתיב על כל דבר פשע, אבל במ"ע פ"י בין שומר לשומר וכו' כלומר הכתוב בא להשמיטנו כאן דין שומר אבדה או לא פרט הכתוב כל אלה אלא לפי שאין שוין בשמירתן ומהדר דלכך כתיב שלמה ודרי שלמה בכלל כלים היתה אלא ע"כ נקט שלמה לפי שבשומר אבדה משתעי קרא ונקט שלמה המיוחדת בדיני אבדה, ופי' זה רחוק מאד ממשטן של דברים, והגרא"ה הבי' ג"כ כוונת חמכ"ל כמו שכתבנו אלא שהיה וגורס ד"א שור או חמור למא נאמר לפי שני וכו' יתן איש רעהו כסף וגו' וכו' יתן איש אל רעהו חמור וגו' בא הכתוב וכו' וכלים לבהמה ת"ל שור או חמור בכלל היתה וכו' אלא מה מיוחדת, וא"ו, אבל מה שכתבנו במ"ע דכל פירושי המפרשים ודרגותיהם בטלים מאחר דלפי המכילתא באמת גם הפ' דוכי יתן וכו' חמור או שור וכו' בש"ח איירי ורק הפ' דואם גנב יגנב וכו' בש"ח אינו נכון לפי דעתו דע"פ לענין הפ' דואם גנב יגנב יש מקום ספק אם רצתה התורה לחלק בין שומר לשומר לענין גנבה או בין כסף וכלים לבהמה: 9 שזה אומר וכו'. לכאורה משמע דה"ק דבעל הפקדו אמר זה החפץ שאתה אומר שנגנב הרי הוא בידך והשומר מכחישו אבל מאחר שלמד מכאן דאינו חייב עד שיודה במקצת ע"כ צריך לומר כי שזה אומר קאי אנתבע היינו שהנרבע אומר אין לך בידי אלא זה והשאר נגנב או שכופר בשאר וזה תלוי בפלוגתא אי שבעת שומרים צריכה הודאה במקצת כי דעת ר' יוחנן בירושלמי שבעות לו ע"ז ובבלי ב"ק ק: גם בטוען טענת גנב אינו חייב עד שיודה במקצת ונראה דהיינו גם שיטת הברייתא דרמי בר חמא שם ב"ק ק: ובי"מ ה: ומאי שפירשו בב"מ לדעת רמי בר חמא אינו חייב אלא בג' פרות חדוש הוא שחדשו האחרונים ואינו לפי העקר אבל לדעת החולקים על ר' יוחנן בבבלי וירושלמי שם שבעת שומרים אינה צריכה הודאה במקצת והפסוק דכי הוא זה הוא ענין בפני עצמו והיינו בטוענו מלוה או פקדון וכופר ומשמיענו הכתוב דאינו חייב שבעה אלא במודה במקצת ומה שאמר הכתוב ישלם שנים לא קאי על זה רק אטען טענת גנב וזהו שאמרו ערובי פרשיות כתוב כאן, עיין בבלי וירושלמי שם ורש"י עה"ת ורמב"ן, וירוע פרש"י ב"ק ק: דערובי פרשיות היינו דמקומו של הפסוק בפרשת אם כסף תלוה ונכתב כאן, וזה דרבי דוחק גדול, ומשמעת מ"מ ר' ישראל הלוי ד"ל דעקר הכוונה כמו ערובי דברים יש כאן בספרי בהעלותך ע"ש, פ"י דגושא המאמר מתחלף ל' לפי השטח משמע דאשר יאמר קאי אבעל הפקדון שאומר זה הוא החפץ שאתה טוען נגנב והרי הוא בידך אבל ר"ל דרשו דקאי אנפקד שמודה במקצת ועל השאר טוען נגנב או אין לך בידי, והיינו מה שקראו במקום אחר ערובי דברים, ונעין מאמרו של זקן חמי ישראל בדורנו הר"ר שווארץ ע"ד עירובי פרשיות 1928 (MGW) (S. 61 ff.) בגנוד לפירושו של רש"י משתלם גם הוא כ"י הלוי למצוא דרך אחרת בכונת המאמר. והרא"ש נשען בהצאצא דבריו לגרסת הירושלמי המשובחת: עירובי פרשיות יש כאן (ולא כתיב כג' הבלל), וה"ל לפי דעתו כאלו אמרו עירובי ענינים יש כאן, ואין הכרעת שני ההכמים מכוונת: 10 במקצת הטענה. ע"י מכדרשבי וסח"מ מ"ע רמו שמביא בשם המכ"י כי הוא זה עד שיודה במקצת ולפי הגרס' עד שתהא הוראה ממין הטענה נראה דס"ל דכי הוא זה משמע דהנתבע מודה שהוא

לחלק בין שומר לשומר לענין גנבה או בין כסף וכלים לבהמה: 9 שזה אומר וכו'. לכאורה משמע דה"ק דבעל הפקדו אמר זה החפץ שאתה אומר שנגנב הרי הוא בידך והשומר מכחישו אבל מאחר שלמד מכאן דאינו חייב עד שיודה במקצת ע"כ צריך לומר כי שזה אומר קאי אנתבע היינו שהנרבע אומר אין לך בידי אלא זה והשאר נגנב או שכופר בשאר וזה תלוי בפלוגתא אי שבעת שומרים צריכה הודאה במקצת כי דעת ר' יוחנן בירושלמי שבעות לו ע"ז ובבלי ב"ק ק: גם בטוען טענת גנב אינו חייב עד שיודה במקצת ונראה דהיינו גם שיטת הברייתא דרמי בר חמא שם ב"ק ק: ובי"מ ה: ומאי שפירשו בב"מ לדעת רמי בר חמא אינו חייב אלא בג' פרות חדוש הוא שחדשו האחרונים ואינו לפי העקר אבל לדעת החולקים על ר' יוחנן בבבלי וירושלמי שם שבעת שומרים אינה צריכה הודאה במקצת והפסוק דכי הוא זה הוא ענין בפני עצמו והיינו בטוענו מלוה או פקדון וכופר ומשמיענו הכתוב דאינו חייב שבעה אלא במודה במקצת ומה שאמר הכתוב ישלם שנים לא קאי על זה רק אטען טענת גנב וזהו שאמרו ערובי פרשיות כתוב כאן, עיין בבלי וירושלמי שם ורש"י עה"ת ורמב"ן, וירוע פרש"י ב"ק ק: דערובי פרשיות היינו דמקומו של הפסוק בפרשת אם כסף תלוה ונכתב כאן, וזה דרבי דוחק גדול, ומשמעת מ"מ ר' ישראל הלוי ד"ל דעקר הכוונה כמו ערובי דברים יש כאן בספרי בהעלותך ע"ש, פ"י דגושא המאמר מתחלף ל' לפי השטח משמע דאשר יאמר קאי אבעל הפקדון שאומר זה הוא החפץ שאתה טוען נגנב והרי הוא בידך אבל ר"ל דרשו דקאי אנפקד שמודה במקצת ועל השאר טוען נגנב או אין לך בידי, והיינו מה שקראו במקום אחר ערובי דברים, ונעין מאמרו של זקן חמי ישראל בדורנו הר"ר שווארץ ע"ד עירובי פרשיות 1928 (MGW) (S. 61 ff.) בגנוד לפירושו של רש"י משתלם גם הוא כ"י הלוי למצוא דרך אחרת בכונת המאמר. והרא"ש נשען בהצאצא דבריו לגרסת הירושלמי המשובחת: עירובי פרשיות יש כאן (ולא כתיב כג' הבלל), וה"ל לפי דעתו כאלו אמרו עירובי ענינים יש כאן, ואין הכרעת שני ההכמים מכוונת: 10 במקצת הטענה. ע"י מכדרשבי וסח"מ מ"ע רמו שמביא בשם המכ"י כי הוא זה עד שיודה במקצת ולפי הגרס' עד שתהא הוראה ממין הטענה נראה דס"ל דכי הוא זה משמע דהנתבע מודה שהוא

ונקרב בעל הבית אל האלהים. הרי אחד, עד האלהים יבא דבר שניהם, הרי שנים, אשר ירשיעון אלהים, הרי שלשה, מכאן אמרו דיני ממונות בשלשה, דברי ר' יאשיה; רבי יונתן אומר הראשון תחלה נאמר ואין דורשין תחלות, עד האלהים יבא דבר שניהם, הרי אחד, אשר ירשיעון אלהים, הרי שנים, ואין בית דין שקול, מוסיפין עליהם עוד אחד, הרי שלשה. רבי אומר עד האלהים יבא דבר שניהם, בשנים הכתוב מדבר; אתה אומר כן או אינו אלא באחד, כשהוא אומר אשר ירשיעון אלהים, <הרי כאן שנים, אשר ירשיע> אין כתוב כאן אלא אשר ירשיעון, הא בשנים הכתוב מדבר, ואין בית דין שקול, מוסיפין עליהם עוד אחד, הרי כאן שלשה, מכאן אמרו דיני ממונות בשלשה; ר' אומר בחמשה, כדי שיגמר הדין בשלשה.

ישלם שנים לרעהו. רבי שמעון אומר קורא אני עליו כאן, ישלם שנים לרעהו, וקורא אני להלן וישלם אותו בראשו <וחמשיתו יוסף עליו>, כיצד יתקיימו שני מקראות הללו, כל המשלם את הקרן חייב לשלם את החומש, ושאינו משלם את הקרן פטור מהחומש. — לרעהו, ולא להקדש, לרעהו, ולא לאחרים.

פרשה טז

וכי יתן איש אר רעהו חמור או שור או שה. ר' ישמעאל אומר עד שיפקוד אצלו ויאמר לו, הילך שמיר לי זה, אבל אם אמר לו, עניך בו, הרי זה פטור. — חמור או שור או שה. אין לי אלא חמור ושור ושה, שאר כל בהמה מנין, תלמוד לומר וכל בהמה לשמור, אקרא אני כל בהמה ומה תלמוד לומר חמור או שור או שה, אם נאמר כך, שומע אני, לא יהיה חייב עד שיפקוד אצלו כל בהמה,

זה שטוען התובע ונראה דעם ג' זו מתאמת יותר ג' המ"ח לעיל, ולא שזה אומר זה הוא וכו' והיינו שהנתבע מודה במה שחברו אינו תובעו אבל על כל פנים קשה היאך דורש ההודאה צריכה שתהא ממין הטענה ועדיין לא נדע שצריכה הודאה כלל, ואולי צריך להרכיב ב' הנוסחאות ולגרסו עד שתהא הודאה במקצת הטענה ועד שתהא הודאה ממין הטענה ועד שבועות פ"ו מ"ג ב"מ ה': 2 הרי שלשה. ירושלמי סנהד' יח ע"א בבלי שם ג' 5 רבי אומר וכו'. בבלי שם ותוספתא ריש סנהדרין וירושלמי שם ותוספתא שבועות פ"ג ה"ח והח' בלוי מגיה ד"א במקום רבי אומר — Lewy 57 Festschrift ואין הכרח: 6 כשהוא אומר וכו'. בירוש' שם הג' כשהוא אומר אשר ירשיעון אלהים אין כתיב כאן אלא אשר ירשיעון, ומשמע שהיה להפניה ירשיעון מלא אבל בבבלי סנהדרין ד' איתא ירשיעון כתיב אבל לפי גרס' מ"ח אין הכרח דאפשר דרייק מדלא כתיב אשר ירשיע: 8 הרי כאן שלשה. צ"ל הרי כאן חמשה, א"צ, ועיין מאמר על המכדרשביי ממור"ר ר' ישראל הלוי ז"ל דף כד הערה ב': 10 <ר"ש. ובמכדרשביי ר' ישמעאל ככרוב הגרסאות>: 13 פטור מהחומש. ע"י מכדרשביי וס"ז דף רל. — לרעהו ולא להקדש וכו'. מכדרשביי ב"מ נו: ובתוספות שם ד"ה רעהו וב"ק סב: ובתוס' שם סג. ו"ה רעהו:

(טז) 16 ה"ז פטור. לעיל ריש פ"טו:

ממין — 1 ב' הבית וגר' | האלהים | א' ב' וכו', ט' ב' וכו' | הרי וכו' שלשה ש"ח | ט' ח' | א' והרי — 2 מכאן וכו' שנים ש"ח | א' ח' — 4 שנים | ב' שלשה | אכמ' אין | הרי שלשה | אכמ' ח' — 5 דבר שניהם | מ' ח' — 6 אתה אומר | אכמ' מ' ח' | כן | אמ' ח', ב' בשנים הכתוב מדבר | אינו | אכמ' ב' מדבר — 7 המוסגר רק מ' | אין | ב' אינו | כתוב | אכמ' ד' כתיב, ב' אומר | כאן | כן | אשר | ב' ח' | ירשיעון | ק' ירשען, ב' אלהים | הא וכו' הכ"מ | מ' ח' — 8 אכמ' אין | עוד | מ' ח' — 9 רבי ד' ר' מאיר | כתיב | אכמ' ח' | שיגמר | א שיגמור, ב' שייגמר | הדין | ד' ח' — 10 אכמ' ר' ישמעאל | ב' אנו | עליו | מ' ח' | כאן | אכמ' כן — 11 אכמ' קורא | אני | אכמ' ב' עליו | המוסגר ח' ד' | וחמשיתו | כ"ה ט' | <בס"א גינצב' וחמשתו>, מפ' וחמשיתו, א' ותמש', ב' וחמשי', במקר' וחמשתיו | א' יסף, ב' יס' — 12 מקראות | אכמ' כתובים | א' כתובין | הללו | א' ח' | מ' הא כל | ושאינו וכו' | אכמ' וכל שאינו וכו', מ' וכל המשלם יותר מקרן — 13 אכמ' מן החומש | לרעהו בפ"א | אכמ' מפ' ישלם שנים לרעהו ולא בפ"ב | ב' לא —

(טז) 15 וכי כ"ה בכל הגרס' מלבד ל' (וכן בנוסח'

גינצב' רכ"י) | א' חמור וגר' | או שור או שה | אכמ' ח', ב' וגר', מפ' ג' וכל בהמה לשמור | עד | ד' ח' — 16 טב שיפקוד | ט ואומר | הילך | מ' ח', אכמ' הא לך | אס' אכמ' ח' | פ' תן עניך | ב' מ' על זה | הרי זה | מפ' ח' — 17 חמור וכו' בכללו עה"ס שג' מ' ח' | ושוך | ד' ח' | ושה | ד' או שה | א' ושאר — 18 לשמור | טב ח' | אכמ' אני אקרא | אכמ' וכל — 19 אם נא' כן | אכמ' שאם אני | ב' ח' | קורא כל בהמה | א' שיפקוד, טב שיפקוד —

תלמוד לומר חמור או שור או שה, לחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו, ומה תלמוד לומר וכל בהמה, אלא בא הכתוב ללמדך שכל הכלל שהוא מוסיף על הפרט הכל בכללו.

ומת, שתהא מיתתו בידי שמים. — או נשכר, ששברתו חיה, — או נשבה, ששבוהו לסמים; עדיין אני אומר, השכר והשבי בין שיכול להציל, בין שאין יכול להציל, תלמוד לומר ומת, מה מיתה מיוחדת שאי אפשר לו להצילה, פטור מלשלם, אף כל דבר שאי אפשר לו להצילו, פטור מלשלם, דבריו רבי אליעזר, אמר לו רבי עקיבא, ר' אתה דן אפשר משאי אפשר, שאין אפשר למיתה להיות אלא בידי שמים, אבל השכר והשבי אפשר להיות בין בידי שמים בין בידי אדם, חזר ודן כמין גנבה. — רבי שמעון אומר אמר הטרפה לא ישלם, יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו משלם.

אין רואה. בעדים הכתוב מדבר. — אין רואה — שבועת יי תהיה בין שניהם. הא יש רואה, בעל הבית פטור מכל דבר. — שבועת יי תהיה בין שניהם. ביו"ד ה"א, מכאן אתה דן כל השבועות שבתורה, הואיל ונאמרו כל השבועות שבתורה סתם, ופרט לך הכתוב באחת מהן שאינה אלא ביו"ד ה"א, מכאן לכל שבועות שבתורה שאין אלא ביו"ד ה"א.

בין שניהם, להוציא את הזורשין, בין שניהם, להוציא את <בן> שכנגדו חשוד על השבועה. — בין שניהם, להוציא את הדיין שלא ישיביענו בעל ברחו. — רבי נתן אומר בין שניהם, מגיד ששבועה חלה על שניהם.

1 ומה ת"ל וכו' הכתוב. בא"צ מוחק עד כאן ומלות ללמדך וכו' גי' לעיל עמ' הק' שורה יח אחר וכל בהמה לשמור ועי' נזיר לה. ושם דורש מקרא זה. לר"א בפרט וכלל ופרט ובכ"מ נז: דורשו בכלל ופרט וכלל, ועי' תוספ' שם ד"ה כי יתן ומכדרשבי' כאן וספרי במדבר דף לו ש"נ: 4 שתהא מיתתו. בא"צ מוחק אלו המלות אבל במכילתא דרשב"י כלפנינו ונראה דבא למעט אם סיגפה ומתה: — ששברתו חיה. מכדרשבי' וכן ת"י או איתריב מן חיות ועי' רשב"ם: 6 ת"ל ומת וכו', מכדרשבי': 9 כמין גנבה. דאם גנבה חייב אף שבר ושבייה שיכול להציל, [והא"צ גורס מן והגהתו מ: אמת לג' מ"ח]. 10 ר"ש וכו' לקמן ד"ה אם טרוף יטרף: 12 בעדים וכו'. מכדרשבי' וכן ת"י ולית סהיד חמי ומסהיד ועי' רש"י: 14 מבאן וכו'. לעיל פ"ט וספרי במדבר דף ט: 17 להוציא את הזורשין. מכדרשבי' ירושלמי שבועות לו ע"א בבלי מז: — את בן וכו'. כ"ה בכ"מ ואוק' ובשאר כל הגרסא, ליתא למלת בן ועי' ג' הישנה פ"י בור"ר שאם אחד חשוד שכנגדו נשבע וגטול וכן בודי' אבל אין זה במשמעות הלשון ופ' במ"ס ומ"ע להפך דהכתוב מלמדנו דבשבועת שומרים השומר פטור בלא שבועה מאחר שהמפקיד טוען בספק ולא שייך לומר כמו בעלמא שכנגדו נשבע וגטול, וכן פסק הרמב"ם בהלכות טוען ונטען פ"ה ה"ד אבל אינו מובין איך יוצא בן מן המקרא ובא"צ מגיה להביא את שכנגדו וכו'. והיינו מדכתיב בין שניהם, וצ"ל דמייירי כגון שהתובע טוען ודאי דאז נשבע התובע, אבל במכדרשבי' ג"כ הגרסי' להוציא את שכנגדו וכו', ונ' עקר כגרסתנו וכמו דממעט לעיל יורשי התובע כן ממעט יורשי התובע שהיה התובע חשוד והיתה השבועה מוטלת על התובע אבל יש כאן מקום ספק באיזה אופן מייירי, דהנה ביו"ד שפגם אביו שטר חובו מצייר בתוספתא שבועות פ"ה ה"ה דהבן גטול שלא בשבועה

1 ע"ז וכו' ועי' א"ט על כל אחד ואחד — 2 וכל 1 ק כל 1 כ מוסף [הפרט] כ"ה ט, א"כ הכלל — 3 א"ט בכלל — 4 שתהא מיתתו מ זו מיתה | או נשבר | א"טכפ ונשבר | א ששברתו | או | א"טכפ ח' | א"כ וגנבה — 5 א"טכפ ששברתו | א"כ ליסטים, ט"כ ליסטי | א"טכפ שהוא יכול | א"כ ובין | א"כ שאינו, א שאין — 6 אפשר | א"טכפ איפשר וכן בכל | להצילה | מ להצילו — 7 כ ואף | דבר | מ ח' | שאי אפשר לו | מ שאינו יכול | לו | מ ח' | מ להצילה | א"טכפ יהיה (מ יהא) פטור | אמר וכו' ר' ד ר"ע אומר הרי | לו | ט ליה — 8 ר' כ"ה א"כ, ש"ג ח' | אתה | א"כ א"א | אפשר | א שאיפשר | משאי אפשר | ד ח' | ונכתב בטעות מ | שאין | א"טכפ שאי | ד אלא להיות — 9 אבל | אף | אפשר | טכמ ב' לו | להיות | א' ב' לו | א"כ בין בידי אדם בין (א ובין) בידי שמים | חזר | מ ב' ר' עקיבא | כמין | א כמו, מ מן — 10 ר"ש וכו' משלם שוה"מ | מ ח' | א"ט ר' שמעאל | משלם | א"כ ישלם | ויש | א יש | שאינו | א שהוא — 11 משלם | כ ישלם — 17 אין בפי' | ט ואין | אין בפי' וכו' דבר | מ ח' — 12 יש רואה | א"טכפ אם יש עדים | דבר | ט ב' דברי רבי איסי בן יהודה | תהיה בין שניהם | מ ח', א ב' וג' — 14 ביו"ד ה"א | א ביו"ד | הא | אתה | א"ט את, כ נשנה בטעות את | כל וכו' ונאמר | ח' | השבועות | ט שבועה | והאיל וכו' שבתורה ש"ט | מ ח' | השבועות | א השבועות — 15 לך הכתוב | א"ט ח' | מ באחד | ו ק

אם לא שלח ידו במלאכת רעהו, לצרכו; אתה אומר לצרכו, או אינו אלא לצרכה ושלא לצרכה, הריני דן, נאמר כאן שליחות יד, ונאמר להלן שליחות יד, מה כאן שבועה ביו"ד היא, אף להלן שבועה ביו"ד היא, מה להלן בבית דין אף כאן בבית דין, מה להלן לצרכה אף כאן לצרכה, מה להלן על כל דבר פשע אף כאן על כל דבר פשע.

ולקח בעליו ולא ישלם. מכאן אמרו, כל הנשבעין נשבעין ולא משלמין. ולקח בעליו, מכאן אמרו, בעל הנבלה מטפל בנבלתו.

ואם גנוב יגנב מעמו. זה שומר שכר והעליון שומר חנם; אתה אומר כן, או אינו אומר אלא זה שומר חנם, והעליון שומר שכר, הרי אתה דן, הואיל והשואל חייב והשומר חייב, מה שואל שהוא נהנה, אף שומר שהוא נהנה, יצא שומר חנם

אבל אם כבר נתחייב אביו שבועה בבית דין מאחר שאינו יכול לישבע מפסדו והיינו כעין סבר' רב ושמאל ביתומים מן היתומים ירושלמי שבועות לה ע"א ובבלי מו. אבל יש לומר דבחסוד שאני מאחר דעקר השבועה היתה על הנתבע אי"כ יש לדמות דין היורש לדין דשניהם חשורים, דלמ"ד חזרה שבועה למקומה, משמע דמחוך שאינו יכול לישבע משלם, וצ"ע בתוספתא שם ה"ג, היו שניהם חשורין פטורין שגא' שבועת ה' תהיה בין שניהם, בזמן שאחד מהן חשוד ולא בזמן ששניהם חשורין, ואין להכריע אם ר"ל דגוסל התובע בלא שבועה או להפך דפטור הנתבע, ועכ"פ אם בשניהם חשורין גוסל שגא' בשבועה לא גרע מניה בן התובע, וכבר כתבתי דצ"ל דכ"ז מיירי בטוען התובע ודאי כגון בפני שלח בפקדון יד או דלא מיירי כלל בשבועת שומרים רק במודה במקצת, אבל צ"ע איך משכחת לה שבועה אלא לא תבע החוב מחיים לפי הכלל דאינו חייב שבועת מודה במקצת על תביעת הבן משום דבבנו מעיו אבל מן התוספתא שבועות פ"ו ה"ה משמע דגם על תביעת הבן אינו פטור אלא בכופר הכל או שאמר שלא היה בידו אלא חמשים אבל אם אומר שפרע חמשים חייב והיינו דקא' ראב"י בבבלי שבע' מב. מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס ולפ"ו משכחת לה שבועה ע"י טענות הבן אבל בש"ס דילן לא נחית להלך בזה. 18 עמ' הקו' שלא ישיבענו בעל כרחו. אם התובע אינו מבקש שבועה דס"ד שישביענו הדיין משום והייתם קצרים מו' ומישראל, ז"ר ומ"ע, ודוחק ובמ"ס מפרש דקמ"ל דבירי התובע להפוך השבועה על הרובע וכמ"ד דאף בדאורייתא מפנינו, שבועות מא. וצ"ע: 19 עמ' הקו' חלה על שניהם. ירושלמי שבועות לו ע"א בבלי לט: מו: ויקר' פ"ו ס'ג: 1 או אינו וכו'. נראה דצ"ל או אינו אלא לצורכו ושלא לצורכו וכו', מה להלן לצרכו אף כאן לצרכו, וע"י לעיל פ"ט ד"ה אם לא שלח וכו': 6 מכאן אמרו כל הנשבעין וכו'. מכדרשב"י שבע' ריש פ"ז בבלי מה. ב"ק קו' ירוש' שבע' לו ע"ג, ממשמע שבועת ה' תהיה בין שניהם, ואין לנו דיעים שאם לא ישבע

מהם | ט שאינו | ה"א | ק נ' בטעות פרט לך | מ כאן | אט כ פורט אני, ק אף פורט | לכל שבוע' | אכ כל השבועות, ט בכל שבועות, ק שבועות לכלן - 16 עמ' הקו' ט שאינו | ה"א | א ה"י - 17 עמ' הקו' מפ תהיה בין שניהם | ט שניהן | בין פ"ב | א בן | אטכמ היורש | את | מ ח' | בן | רק אכ - 18 עמ' הקו' להוציא את הדיין | אטכמ ח' | ישיבענו | ד ישיבעו, אטכמ נ' הדיין | ר"נ וכו' | עסה"ד | טמ ח' - 19 עמ' הקו' אומר | אכ נ' שבועת י"י תהיה | אכ שהשבועה | על | אכ נ' יד, פ נ' יד - 1 במלאכת רעהו | אטכמ ח' | אט לצורכה, כ לצרכה | אתה אומר לצרכו | כמ ח' | אט לצורכה - 2 אינו אלא | אטכ ח' | מ לצרכו ושלא לצרכו | הריני | מ ח', אט הרי אני | דן | מ ח' - 3 מה וכו' ביו"ד היא פ"ב | אטכמ מה כאן | א כן | שבועה | מ בשבועה וכן ב"ס | אף להלן שבועה מה | מ ומה | כאן ביו"ד | ה"א | ה"י | אף להלן ביו"ד | ה"א | א | מ ומה - 4 מה | מ ומה וכן | ב"ס | אט לצורכה... לצורכה, מ לצרכו... לצרכו | כל | ט ח', וכן ב"ס - 6 מכאן וכו' בעליו | אטכ ח' | וכן שביעין - 7 ולקח וכו' בנבלתו | מ ח' | הנבילה | א הנגיבה | וכן בנבילה | כ בנבלתו - 8 מעמ | אטכ ח' | אתה אומר | אטכ ח', | כן | אטכ ח', כ זה שומר שכר והעליון שומר חנם - 9 אינו | אטכ ח' | אומר | א טכמ ח' | אלא | אטכ ח' | אכ שזה | חנם | א ח' | אכ הרי את, מ הריני | והשואל... והשומר... | כ"ה מ, אטכ והשכיר... והשומר, ד והשומר... והשוכר... - 10 שואל

ישלם (צ"ל שאם ישבע לא ישלם) אלא מכאן שאם קבלו בעלים את השבועה וכו' וכן ת"א ות"י וע"י רש"י: 7 ולקח וכו' צ"ל ד"א ולקח כי לפי הדרש הזה ולקח אנבלה בשבועה ושבועה קאי, ואשמעינן הכתוב דאז נשבע אינו משלם המותר אבל אם אינו נשבע, דנבולדו לניזוק ומשלם המותר, ש"י ומ"ס ומ"ע וע"י מכדרשב"י וב"ק י: וכו"ז מגיה ומסמך המדרש על הפסוק אם טרוף יטרף, כנגמ' שם וא"צ: 8 ואם וכו' מעמו. ב"א"צ מוחק זה והשאר גורס לעיל בראש הפרשה אחו' וכי יתן איש אל רעהו, אבל יש לפקפק בהגהה זו כי מן הת"י שמתרגם לעיל ארום יתן וגו' וכל בעירא למגטור בלא אגר גטיר וכו' ובאן מתרגם ואין יתגנב וכו' דהוה ליה עמיה אגר גטיר וגו', מוכח להדיא דס"ל דעד כאן מיירי בש"ס ומכאן להלן בש"ס, ולכאורה היה אפשר לומר לפי דעת המכילתא אף תחלת הפרשה מיירי בש"ס והא דנטר התנא עד כאן, משום דהחלוק שבין ש"ס וש"ח הוא בגנבה דלענין אונסין שניהן שוין, על כן סמך דרשתו אפ"ס דואם גנוב, אבל באמת גם תחלת הפרשה מדברת מש"ס דכל מאי דאית לן למעבד שלא תהא דעת המכילתא כנגד הפירוש הפשוט עלינו לעשות, ורחוק מאד לומר דתחלת הפרשה הפסוק דואם גנוב יגנב מעמו מדברים מנושאים שונים לגמרי, ואף דברי יונתן היה אפשר לתרגם באופן זה והא דהוסיף בכתוב בלא אגר גטיר כדי לחייב גם שו"ח בשבועה אם טוען נאנסה, ע"י דרכה של תורה ס' קנה, אבל באמת מן המכ"י עצמה קצת ראיה שפירשה בתחלת הפרשה בש"ח שהרי ר' ישמעאל דורש לעיל הכתוב דובל בהמה לשמור דעד שיאמר לו הילך שמור לי זה אבל אם אמר לו ענין בו, וא"כ ע"כ פ' הכתוב בש"ח דאם נתן לו שחר על השמירה לא שייך לחלק כן, ועיין מה שכתב החכם גייגר בספרו (Urschrift S. 193) ובמ"ע, ואיך שתהיה דעת המכילתא עכ"פ א"צ

שאינו נהנה, הא אין עליך לומר כלשון האחרון אלא כלשון הראשון, וזה שומר שכר והעלין שומר חנם.

ואם ננוב יננב, אין לי אלא ננבה, אבדה מנין, הרי אתה דן, הואיל וננבה חסרון שמירה ואבדה חסרון שמירה, אם למדת על ננבה שהוא חייב עליה לשלם, אף אבדה יהא חייב לשלם. אם ננוב יננב, ר' יוסי הגלילי אומר להביא את האבדה. מעמו. להביא את הצוער ולהוציא את דמי הנוקד. — אם טרוף יטרף.

זה עדר, דברי רבי יאשיה, אף על פי שאין ראיה לדבר וזכר דדבר, שנא' ^וכה אמר יי כאשר יציל הרועה מפי הארי שתי כרעים או כדל אוזן וגו'. — רבי יוחנן בר יאשיה אומר אם טרוף יטרף יביאחו עד, יביא עדים שנטרפה ויהא פטור מלשלם. ר' יונתן אומר יביאחו עד הטרפה, יוליך את הבעלים אצל הטרפה ויהא פטור מלשלם; או אעפ"כ יהא חייב, והדין נתן, הואיל והאבדה חסרון שמירה וטרפה חסרון שמירה, אם למדת

אטכ שכיר (כ שכר) שכיר, ד שוכר | נהנה בפ"א מ' ג' ומתנה ונמחק | אף | כ או | שומר | אטכ ג' שומר, ד ג' שכר — 1 ט שאין | הא וכו' עסה"ד | טמ ח' | א בלשון | אכ אחרון ... ראשון | שכר | א ח' — 3 דאס | ד אס | וכן בנוס' גינצב' | כ מניין אבדה | אטכ הרי את, מ הריני — 4 כ למדתה מ ואם למדנו | מ הגנבה | עליה | אטכפ ח' — 5 יתא | ט ח', אכ יהיה, פ הוא | אס וכו' הנוקד | מ ח' | ל ואם | הגלילי | ד ח' | האבידה | כ"ה, ארכ הגניבה — 6 להביא | אטכ להוציא וג' מעמו | ולהוציא | אטכ להביא | דמי | אטכ ח' | אטכ ואם | וכן בנוס' גינצב' | 7 — עדר | טכ ערך, מ ארי | דברי ר"ן | ט רבי יאשיה אומר | מ ועאפי' | ט אין | ילק' וויג' | שאין | ראי' | דבר זכר לדבר | כ ראי' דבר הוא | שנא' | אט ח' | כה וכו' וגר' | מ כאשר ירעה הרועה עדרו ובא ארי וטרף (!) — 8 מפ' וגר' | און | א טכ ח' | יוחנן | אטמ אחי, כ יוחי, פ יוכי | בר | אכמק ביר — 9 אס | מ ח', ו אף | טרוף | יטרף | מ ח' | יבאו | עד | אטכפ ח', מ ג' הטרפה | שנטרפה | מ' ג' באונס | אטכ ויהיה | מלשלם | טמ ח' | פ ר' נתן — 10 יביאחו | עד | מ ח' | הטרפה | מ ח', ק ג' את | את | דמ ח' | ד טרפה | אטכפ ויהיה | או וכו' שנאמר עה"ס שורה | א מ ח' | או | אטכפ ח' | אעפ"כ | טק ואעפ"כ — 11 אטכ יהיה | אטכ ואבידה —

אבל הבהמה עדיין אצל הרועה של בעה"ב פטור). ולג' הילקוט להפך, ומלת מעמו דייק, דאינו חייב אלא אם כבר הגיע לרשות השומר, וכפסטר לצוער לפי הג' שנכפס או לנוקד לפי ג' הילק' חשיב כאלו אמר לו שלח לי ע"י אבל בעיני אחר הוא כאלו שלחו מעצמו ואינו חייב ועיין במכרשבי, אבל קשה מאד למחוק מלת דמי לגמרי: 7 זה עדר. וכו' במכרשבי ועי' בח"ג ולפי ג' המ"ח מלות אס טרוף יטרף דורש ומלמדנו דסתם טרפה היא טרפת ארי אבל טרפת הואב אינו אונס, אבל אין להבחין אס נאמר דכן הג' העקריית ארץ טעו הסופרים בג' פשוטה כזו ונתהוו ממנה הנוסחאות השונות שלפנינו, ובא"צ מגיה ע"פ הגמ' דב"ק יו"א: יביאחו עד מביא העדרה לב"ד ושם תני כן בשם אבא שאול ונוסחאות הרבה שם דאית דג' ארורה ואית דג' עדרה ופירושה מלשון אחת מהנה לא נעדרה, ורש"י ג' עדרה ומפרש מלשון עד דהיינו שלל ועי' ערוך ערך אור וערך עד ושם מביא הג' יביאחו עד יביא עד עורה ואית דגרסי אדורה באל"ף, ויש פותרין המלה מל"י שהיא δόρα כלומר עור הבהמה ויש או' שהיא מל"ר cadaver בהשמטת אות הראשונה וכבר דבר ע"ז הרב שי"ר בערך מל"ן שלו צד טז וצד רס: 8 ר' יוחנן וכו'. בא"צ גורס מאמרו של ר' יונתן קודם מאמרו של ר' יוחנן: 9 עדים וכו'. וכן ת"א ייתי דין דתבריא ויונתן מרכיב דעה זו ע"ד ר' יונתן ומתרגם מיייתי ליה סהדין או מטיניה עד גופא דתבר לא ישלם ג] מ"ח ופ"י שנטרפה באונס היא ג' הגמ' ב"ק א"א: 10 אס אעפ"כ וכו'. ולא הצריכה התורה להוליק הבעלים אצל הטרפה אלא כדי לברר שנטרפה דאל"כ יש לחוש שמא עיניו נתן בה אע"פ שמשלם, א"נ מבאר הכתוב והולך בדרך שאלה ותשובה אע"פ בדאמת אי אפשר לטעות, ובא"צ מוחק כל זה ומגיה שומע אני כל טרפה פטור, ת"ל הטרפה לא ישלם יש טרפה שהוא משלם וכו' :

על אברה שחייב לשלם אף טרפה חייב לשלם; לא אמרת, ממשמע שנאמר הטרפה לא ישלם, יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו משלם, ואי זו טרפה שחייב לשלם, כנון טרפת חתול שועל ונמייה, ומתוך שאמרה תורה תלמוד לומר אם טרוף יטרף, מה טרפה מיוחדת שאפשר לו להצילה, חייב לשלם, אף כל דבר שאפשר להצילו חייב לשלם, ואי זו היא טרפה שהוא פטור מלשלם, כנון טרפת הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס והנחש, ומתוך שאמרה תורה ומת, ומה מיתה מיוחדת שאי אפשר לו להצילה, פטור מלשלם, אף כל דבר שאי אפשר לו להצילו, פטור מלשלם — והטרפה לא ישלם.

וכי ישאל איש מעם רעהו, נתק הכתוב השואל מכלל שומר ואמרו ענין בפני עצמו. — מעם רעהו, מגיד שאינו חייב עד שיוציאונו חוץ לרשותו. — ונשבר או מת. אין לי אלא שבורה ומתה, שבויה מנין, הרי אתה דן, נאמר כאן מיתה ונאמר להלן מיתה, מה מיתה האמורה להלן שבויה בכלל, אף כאן כך; גנבה ואברה מנין, אמרת קל וחומר, מה במקום שלא חייב על מיתה, חייב על הגניבה ואבידה, כאן שחייב על המיתה, דין הוא שנחייב על הגניבה ועל האבידה. בעליו אין עמו שלם ישלם — אם בעליו עמו לא ישלם. מגיד שכיון שיצאת מרשות הנשאל לרשות השואל אצלו שעה אחת, בבעלים פטור שלא בבעלים חייב.

1 לא אמרת וכו', אפשר דצ"ל הטרפה לא ישלם יכול כל טרפה לא ישלם, אמרת ממשמע שני וכו', ואפשר ג"כ דצ"ל כאשר הוא במכדרשבי, ת"ל טרפה לא ישלם יכול כל טרפה לא ישלם ת"ל ואם טרוף יטרף בשתי טריפות הכתוב מדבר ממשמע וכו' ולפ"ז המלות ת"ל אם טרוף יטרף נשתברנו מכאן למטה: 3 ונמייה ע"י בחג ואפשר דצ"ל ונמייה בגדיים ע"י חולין גב' — ומתוך וכו', בא"צ מוחק עד לשלם שורה ה' וכ"כ וע"י לשון רש"י — [ת"ל: בוי"ב מחק מלות אלו אבל בכל הגרסאות ישנן, ובעל מ"ע שמחקן ג"כ לא ראה את הגרס' הישנות של הילקין]: 5 הזאב ולפי המש' ב"מ פ"ז זאב אחד אינו אונס: 6 והנחש בא"צ מוסיף ומי לחתך ומוחק לבסוף המלות והטרפה לא ישלם וע"י רש"י, ומר"ר ישראל הלוי במאמרו על המכדרשבי דף לט הערה ב צידד להגיה ג"כ על דרך הזה ולגרסו ומי לחשך לדרון כן מתוך שאמרה תורה ומת מה מיתה וכו' אף נטרפה שאי אפשר לו להצילה פטור מלשלם ומתוך שאמרה תורה הטרפה לא ישלם יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו משלם מה טרפה מיוחדת שאפשר לו להצילה חייב לשלם: 10 בפני עצמו, מכדרשבי — חוץ לרשותו. מכדרשבי, וע"י ב"ק פ"ז מ"ז ובבלי שם ע"ט. וירושלמי שם דף ו' ע"א וב"מ פ"ח מ"ג ובבלי שם ע"ט. ובירוש' מעשר שני דף נה ע"א וקדוש' דף ס ע"א ושבועות לה ע"ב: 12 אף כאן כ"י מכדרשבי ב"מ צד: ירושלמי שבועות לה ע"ג: 14 דין הוא שנחייב וכו'. מכדרשבי, בבלי שם צה. ירושלמי שבועות לה ע"ב: 15 מגיד שכיון וכו'. מכדרשבי, משנה סוף פרק השואל בבלי שם צה: ירושלמי שם דף יא ע"ג וע"ד:

1 אטב שהוא חייב | לשלם בפ"א | כ משלם | אמרת | אטב ח' | א מי משמע | וק והטריפה | הטרפה וכו' | ישלם | ש"ח | מה הטרפה המיוחדת שאי אפשר להצילה כנון טרפת הזאב והארי והדוב פטור מלשלם אבל טרפת חתול שועל בגדיים שיכול להצילה חייב לשלם — 2 | שאינה | א ואיזהו, ט ואיזהו, | כ ואזו היא | ד זה | טרפה | א ח' | אט | כ שהוא חייב — 3 | טריפות | ה חולין | ט' | וטריפת | שועל | אט | ושועל, | ק' | ב' | ב' | ד' | ונמייה | כ' | ח' | א ומרים | ו | ומתוך | אטב | ח' | ונמיין | ט | שאמרה תורה | ט | שנאמי בתורה — 4 | שאפשר בפ"א | ק | שאי אפשר | ק | פטור חייב לשלם | אף | וכו' | לשלם | א ח' | שאפשר | ק | שאי אפשר, | טכ' | לו — 5 | טכ' | להצילה | ק | פטור חייב לשלם | אט ואיזהו, | כ | ואיזהו | ח' | כנון | ק | כדון | ה | הזאב | ט | זאב, | א | הדוב — 6 | והדוב | א | והזאב | ט | והנחש והברדלס | ו | ומתוך | טכ' | ח', | א | ומלשח, | כ | ומילשח | ו | שאמרה תורה | ט | ו' | תלמוד לומר | ו | תורה | אטב | ח' | ת"ל | א | טכ' | 7 | אטב | להצילו | ו | ואף | לו | כפ"ב | ט | ח' | ו | להצילה — 8 | והטרפה וכו' | ט | ח' — 9 | מעס | מ' | ח', | ט | מאת | ו | רעהו | מ' | ח' | א' | ג' | ו' | ד | פ | נתקן | ד | השומר — 10 | ענין | מ' | ח' | ו | שיוציא' | חוץ | מ' | ח' | ואמ"פ מרשותו — 11 | ונשבר וכו' | חייב | ש"ח | ט | ח' | ו | מיתה, | פ | או מתה | ה | הרי אתה | מ | הריני — 12 | מיתה האמורה | פ | ח' | שבויה וכו' | כן | אכמ"פ עשה שבורה | מ' | ח' | שבויה | מ' | שבורה, | פ | שבויה ושבורה | כמיתה | אף

מיתה | מ' | ח' | האמורה | מ' | ח' | כאן נעשה שבויה ושבורה | א | אכמ | אברה וגנבה — 13 | מה | א | כ' | א | אכמ | המיתה | הגניבה | מ' | ג' | ועל | א | על האברה ועל | כ' | ח' | הגנבה | כ' | והגניבה — 14 | כאן | א | וכן, | כ | וכאן | ה | ח' | שנחייב | כ"ה | א, | וכך | שנחייב, | ל | שיתחייב, | מ | שיהא חייב | א | על האברה ועל הגנבה — 15 | אכמ | ואם | ק | ולא | מגיד | אכ' | הכתוב | שכיון | א | שמכיון, | כ | שמומן — 16 | מ | שיצתה | ה | הנשאל | מ | משאל | מ | שואל | ב | בבעלים בפ"א | מ' | ח' —

אם שכיר הוא בא בשכרו. שומע אני ישבע ויהא פטור, הרי אתה דן, הואיל ונושא שכר מהנה והשוכר מהנה, אם למדת על נושא שכר שנשבע על האונסין ומשלם הגניבה והאבדה, אף שוכר נשבע על האונסין וישלם הגניבה והאבדה; והרי שומר חנם יוכיח שהוא מהנה ופטור מלשלם, הוא יוכיח על שוכר אע"פ שהוא מהנה פטור מלשלם, אמרת הפרש, הואיל ונושא שכר נהנה ומהנה, והשכיר נהנה ומהנה אם למדת על נושא שכר שהוא נשבע על האונסין ומשלם את הגניבה ואת האבדה, אף השכיר נשבע על האונסין ומשלם את הגניבה ואת האבדה, ואל יוכיח שומר חנם שהוא מהנה אבל אינו נהנה, והשוכר נהנה ומהנה, רכך נאמר אם שכיר הוא בא בשכרו.

פרשה יז

וכי יפתה איש בתולה. בא הכתוב ללמד על המפותה שישלם עליה קנס; והדין נותן, הואיל ותפוסה ברשות אביה ומפותה ברשות אביה, אם למדת על תפוסה שמשלם עליה קנס, אף מפותה משלם עליה קנס; לא, אם אמרת בתפוסה שעבר על דעתה ועל דעת אביה, לפיכך הוא משלם עליה קנס, תאמר במפותה שלא

1 אטם ואם | הוא | כ' ח' | אטם ויהיה | הרי אתה | מ
הרגי | אכ את — 2 מהנה | ט נהנה וכן | בס' | א שכיר,
ט ושכיר, כמ והשכיר | אם | מ' ח' | ד הא | אכ למדתה,
ט ולמדנו | אטכמ שהוא נשבע — 3 ומשלם | דט משלם,
אטכמ ג' את | הגניבה | כ האבדה | והאבדה | אטמ ואת
האבדה, כ ואת הגניבה | אף וכו' והאבדה | אכ ח' | טמ
שכיר, מ ג' יהא | נשבע על האונסין | ד ח' | ד ישלם,
ט ומשלם וי' את | מ גנבה | ט ואת האבדה, מ ואבדה |
ט הרי — 4 יוכיח בפ'א | כ לכוין | הוא | טמ ח' | ק
הא | יוכיח | ט ח' | מ יוכיח | על וכו' מלשלם | ט ח' |
אטכמ שכיר | מהנה | אכ ג' יהיה, מ ג' ויהא — 5 אמרת |
מ ג' יש | הפרש | ט ג' נושא שכר על השכיר אף על פי
שהוא מהנה יהא פטור אמרת הפרש | הואיל | אטכמ ח' |
אטכ נושא, מ שנושא | נהנה | ט שהוא נהנה | ט והשוכר |
ומהנה | ק ג' אם למדת על נושא שכר שהוא נשבע על
מהנה אבל הוא אינו נהנה או לא נושא שכר נהנה ומהנה
והשכיר נהנה ומהנה — 6 אם וכו' האבדה שה"ס | אטכמ
ח' | כאן ונשתרבב למטה — 7 ואל וכו' ומהנה שה"ס | ק
ח' | ואל יוכיח שה"ס | אטכ ואל תביא שה"ס יוכיח | ט
ח' | — 8 אבל | אטכ ג' הוא | נהנה בפ'א | אטכמ ג'
אלא | מ ג' מה | נושא שכר | מ | ג' שהוא | נהנה ומהנה |
והשוכר | מ ח' | אכ והשכיר | נהנה ומהנה | מ ח' | אטכ
ג' כאן אם למדת | למדתה | על נושא שכר שהוא | מכאן ואילך
גם | מ | נשבע על האונסין משלם | מ ומשלם | את האבדה ואת
הגניבה | טמ | את הגניבה ואת האבדה | אף שכיר | מ ג' שהוא
נהנה ומהנה | נשבע על האונסין ומשלם את הגניבה ואת האבדה
כ | את האבדה ואת הגניבה | | לכך נאמר | אטכ ח' —
יז | 9 בתולה | אכ ג' וגו' | א מפותה, כ המפתה —
10 והדין נותן | מ ויש לי מן הדין | אכ ותפוסה | אביה בפ'א |
כ אמה | אם למדת | מ ולמדנו — 11 כ תפרשה | אטכ
— מ שעברת | על | כ עליה | ו לפי | הוא | מ ח' —

1 ויהא פטור. צריך להשלים על הכל, כמו שהוא במכילי
דרשב"י, ובא"צ הגיה על כל דבר: 2 מהנה. במ"ע מגיה
ע"פ הילקוט נהנה וכן בסמוך וגו' לקמן הוא יוכיח על שוכר
אע"פ שהוא נהנה הוא מהנה יהא פטור וכו' וא"נ דלפי ג'
זו א"א לפרש מאי דקאמר והרי ש"ח יוכיח. — והשוכר
מהנה. שנותן שכר: 5 והשכיר נהנה. שעובד בבהמה:
6 אף וכו'. מכדרשב"י וב"מ צד: ולפי' סתמא דמכילתא
כר"י בברייתא דשוכר כשוכר שכר, ובמ"ע סלל לו דרך
לעצמו בפ' המכילתא וכתב דלפי דעת המכילי, שכיר דקרא
שכיר ממש היינו אדם שנשכר למלאכה ומסר לו בעל הבית
בהמתו והוא בא בשכרו להיות שומר אע"פ שלא קבל
שמירה בפירוש דומיא דשואל וזהו שתר' יונתן אין אגירא
הוא עאל פסידה באגריה, כלומר קבל עליו הפסד נזקין
בשכרו ולפי' צריך להגיה בברייתא בכל מקום שכיר במקום
שוכר, ע"פ בח"ג, וכבר האריך בענין זה החכם גייגר בספרו
Urschrift S. 191 וכתב דלפי ההלכה הקדומה שכיר דקרא
שכיר, ממש, ופ' בא בשכרו שמפסיד שכרו (kommt um
seinen Lohn) וזהו ג"כ כוונת יונתן, והסכים עמו בפירוש
מלת שכיר אבל לא בפ' בא בשכרו וזהו פנינלש, דרכה
של תורה ס' קנו, והחדוש שחדש בעל מ"ע הוא שגם דעת
המכילתא כן בענין מלת שכיר, ואף דלכאורה היה אפשר
לפרש המכילתא על הדרך הזה, מ"מ מאחר שמצינו בכל
לשון הברייתא שלפנינו גם במכדרשב"י ושם מפורש להריא
בשוכר הכתי' מדבר א"ת שכיר הוא אלא שכור הוא (נר)
ג"צ'ל שוכר הוא) יותר נכון לומר דגבס התנא דבי ירגי
ישמעאל כבר פ' הכתוב לענין שוכר, ומה שכתב הח' גייגר
בספרו שם צד קצב דלפי הדעה דהכתוב בשוכר מדבר
המלות בא בשכרו הן תוספות באור למלת שכיר כלומר מי
שבא בשכרו soldhen kommt, lohne kommt, כלומר מי
dafür entrichtet) ולא פ' לנו הכתוב לפי' מה דינו של
שוכר זה ל'ענין נזק, לא ידערי' מנין לו זה, ואפשר
שקדמוניו פירשו דהנזק עולה בשכר שמקבלים דובעליהם
וע"כ עליהם לשאת ההפסד באונסין, וע"כ בזה חילוק דינו
של שוכר מדינו של שואל שאינו משלם כלום וכל הנאה
שלו אבל עדיין לא נדע היאך דינו של שוכר לגבי גנבה
ואבדה. וע"כ היה מקום כאן למחלוקת התנאים, ועל שאלה
זו סובבת והולכת הברייתא:

שהוא משלם (כ ח') | אף | כ ח' | אטכמ ישלם | א אמרתה — 12 מ שעברת | על | כ עליה | ו לפי | הוא | מ ח' —

עבר אלא על דעת אביה, לפיכך לא ישלם עליה קנס, הא לפי שלא זכיתי מן הדין צריך הכתוב להביאו.

אשר לא ארשה. להוציא את שנתארמלה ואת שנתגרשה מן הנישואין, דברי ר' יוסי הגלילי; ר' עקיבא אומר מנין אפילו נתגרשה ונתארמלה, והדין נוהג, הואיל ורשאי בהפר נדריה ורשאי בכסף קנסה, מה בהפר נדריה אפילו נתארמלה או נתגרשה, אף בכסף קנסה אפילו נתארמלה או נתגרשה, אם כן מה תלמוד לומר אשר לא ארשה, אלא מופנה להקיש וידון ממנו גזירה שוה, נאמר כאן אשר לא ארשה ונאמר להלן אשר לא ארשה, מה להלן חמשים אף כאן חמשים, מה להלן בכסף אף כאן בכסף.

מהור ימהרנה לו לאשה. למה נאמר, לפי שנאמר ונתן האיש השוכב צמה, יכול כשם שבתפוסה נותן מיד, כך במפורתה נותן מיד, תלמוד לומר מהור ימהרנה לו לאשה, מגיד שהוא עושה עליו מהר, ואין מהר אלא כתובה שנאמר והרבו עלי מאד מזהר ומתן ואתנה כאשר תאמרו אלי ותנו לי הנערה לאשה. — מהור ימהרנה לו לאשה. בראויה לו לאשה הכתוב מדבר, להוציא אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממורת ונתינה לישראל, בת ישראל לנתין וממור. — מהור ימהרנה לו לאשה. שומע אני, בין שהאב רוצה ובין שאינו רוצה, תלמוד לומר אם מאן ימאן אביה לתתה לו כסף ישקיל כמודר הכתולות, מגיד הכתוב שאם רצה האב יקיים ואם רצה יוציא; ואין לי אלא מפותה, תפוסה מנין, הריני דן, הואיל ותפוסה ברשות אביה ומפותה ברשות אביה, אם למדת על מפותה, שאם רצה האב יקיים, אם רצה יוציא, אף תפוסה כן; ועוד קל וחומר, ומה מפותה שלא עבר אלא על דעת אביה.

3 מן הנשואין. צ"ל מן האירוסין (וי"ג וא"צ) ועי' מכדרישביי מ"ת דבר' כב כח (דף קמג) וספרי שם פ' רמד וכתוב' פ"ג מ"ג וירוש' שם כז ע"ג ובבלי לה. ועי' עוד כתובות פ"ג מ"ג וירושלמי כז ע"ד ובבלי לה: ולט. ומי וגרס' פליאה שם במתניתא דבני מערבא דג' שם יתומה שנתאנסה או שנתפתה (במקום שנתארסה ונתגרשה): 8 מה להלן בכסף וכו' בא"צ מגיה, ע"פ הבבלי כתובות לה. מה כאן שקלים אף להלן שקלים וליחא, ויפה כיון במ"ע כי ב' נוסחאות בכאן והנוסחא השנייה מה להלן ב' כסף וכו' ונשתבשו ב' מלות ב' כסף למלת בכסף, ורגלים לדבר ג' הפ"ז מה להלן נאמר כסף וכו'. בכאן נשתבש אות ב' למלת נאמר. ועי' הג' במ"ת דברים שם: 10 לאשה. בא"צ מוחק: 11 יכול כשם וכו'. כתובות פ"ג מ"ד וירושלמי שם כז ע"ד בבלי לט: וכן תרגם יונתן מפרגא יפרין יתה ליה לאינתו ועי' פ"ז ורש"י ורמב"ן: 14 לאשה. בא"צ מוחק. — בראויה לו וכו'. מכדרישביי, ספרי דברים מ"רמה ומ"ת שם כב כט (דף קמג) כתובות פ"ג מ"ה, ירושלמי שם כז ע"ד בבלי מ. פ"ז ועי' עוד ת"י על פסוק אם מאן ימאן וכו' וירושלמי כתוב' כז ע"א וע"ד: 16 שומע וכו'. כתובות לט: קדושין מו. ועיין בש"י: 20 ועוד ק"י. כתובות לט:

1 אלא ט ח' | לפיכך מ ח' | הא וכו' הדין מ ח' —
2 צריך | אב צרך. מ לפיכך הוצרך | להביאו ט להביא, מ ללמד ונ' שגם על המפותה משלם קנס — 3 אשר לא ארשה ט ח' | ד אורסה, כמפ אורסה | להוציא וכו' ריה"ג ט ח' | אכפ שנתאלמנה | ואת פ או | כ נתגרשה — 4 רע"א מ אמ' ר' עקיבא | ט עקיבה | מנין מ ח' | נתגרשה | אכמ נתאלמנה, ט נתארמלה | ונתארמלה | אט כמ אפי' (מ או) נתגרשה | והדין וכו' ת"ל ש"א מ ח' — 5 ט בהפרת | ו נדר' וכן בס' | קנסה ט ג' וגר' (ילק' ויג' ח') | מה וכו' עסח"ד ט ח' | אכ נתאלמנה וכן בס' | או אכ אפי' — 6 א או | או אכ אפי' | א"כ אכ ח' | אכ ומה — 7 ד אורסה, כ ארסה | א מפני, כ מפנה | אכ לדון | ממנו אכ ח' | דפ אורסה — 8 דכפ אורסה | מה וכו' חמשים בפ"ב אכפ ח' | להלן פ ג' נאמר | אכפ כסף — 9 כאן פ ג' נאמר | אכפ כסף — 10 שנאמר | אטכ שהוא אומר | כ השוכב וגר' — 11 יכול אכ ח', ט שומע אני — 12 לאשה | א חזר וכו' פל

למה נאמר עד לאשה | עשה מ ח' | ק עליו עשה | מהר | ק מהור וכן בס' — 13 מאד ט ח' | ואתנה וכו' | אטכמק ח' | ל א הנערה כנמקרא | מהור ימהרנה | מ ח' — 14 לאשה בפ"ב ט ח' — 15 אטכפ לממור ולנתין | מ ולממור — 16 מהור וכו' ת"ל ט ח' | לאשה | כח, ובינ' מ בין | שאינו | אכפ שאין האב — 17 אם | שלם וכו' במקרא, אובכפ ואם (וכן בנוסח' גינצב') | אביה ט ח', אכ ג' וגר' | לתתה וכו' התולות | אטכמק ח' | הכתוב ט ח' | רצה וכו' יוציא | מ לא רצה לא יכנס | א רצה — 18 א קיים | רצה | א רוצה, אטכ ג' האב | ואין וכו' מפותה ט ח' | מ אין | מפותה | אכ ג' שאם רצה האב יקיים ואם רצה האב יוציא | הריני | כ הרי אני, אט הרי אתה (א את) | אכ תפוסה | 19 ומפותה ברשות אביה ט ח' | אכ אם למדתה, מ ולמדת | טמ המפותה | יקיים | מ יכנס | אטכמק ואם — 20 רצה | אטכ ג' האב, מ לאו |

רצה האב יוציא, רצה האב יקיים, תפוסה שעבר על דעתה ועל דעת אביה, דין הוא שאם לא רצה האב יוציא, רצה האב יקיים.

אם מאן ימאן אביה. אין לי אלא בזמן שיש לה אב, בזמן שאין לה אב מין, תלמוד לומר אם מאן ימאן, מכל מקום, דברי רבי יוסי הגלילי. — כסף ישקול, אבל לא שמענו כמה, הריני דן, נאמר כאן כסף ונאמר להלן כסף, מה להלן חמשים אף כאן חמשים. — כמוהר הבתולות. וכי מה למדנו מן מוהר הבתולות, מעתה הרי זה בא ללמד ונמצא למד, מה להלן חמשים כסף אף כאן חמשים כסף.

מכשפה לא תחיה. אחד איש ואחד אשה. — ר' ישמעאל אומר נאמר כאן לא תחיה ונאמר להלן לא תחיה כל נשמה, מה להלן בסיף אף כאן בסיף. רבי עקיבא אומר נאמר כאן לא תחיה ונאמר להלן לא תחיה אם אשה לא יחיה, מה להלן בסקילה, אף כאן בסקילה. א"ר ישמעאל אני דן לא תחיה מלא תחיה, ואתה משיבני מלא יחיה על לא תחיה. — רבי יוסי הגלילי אומר נאמר מכשפה לא תחיה ונאמר כל שוכב עם בהמה מות יומת, סמיכו לו, מה זה בסקילה אף זה בסקילה. — רבי יהודה בן בתירה אומר, הרי הוא אומר וְאִישׁ או אשה כי יהיה בהם אוב וידעונו, והלא אוב וידעונו בכלל מכשפים היו, ולמה יצאו, להקיש אליהם ולומר לה, מה אלו בסקילה, אף כר

יוצא] ו יוצא, מ לא יכנסו [כן] אטכ רצה האב יקיים רצה האב יוציא [ומה] אכמ מה, אטכ ג' אס [כ עברה] אל[א] ד ח' [אביה] ט ג' וטר' מ' אס — 1 רצה וכו' אביה] טכ ח' [יוצא] א יקיים, מ יכנסו [רצה האב] מ ואס לאו [יקיים] א יוצא, מ לא יכנסו [דין וכו' יקיים] טמ ח', מ לא כל שכן — 2 לא] אכ ח' [יוצא] אכ יקיים [יקיים] אכ יוצא — 3 אס וכו' ריה"ג ט ח' [אוככ] ואס [וכן בנסיח' גינצב'] [אביה] א ג' וגר' [בזמן] מפ ח' [מפ אין — 4 וככ ואס [מ"מ] אכ ח' — 5 הריני מ ח', אטכ הרי אני, פ הרי אתה [דן] מ ח' [חמשים] אט ג' כסף — 6 חמשים] אטכ ג' כסף [וכי וכו' מעתה] ט ח' [אככ] למחר, מ ממחר [ק בתולות] מעתה] אכמ אלא — 7 להלן] מ כאן [ט חמשים וגר' [כאן] מ להלן, אכפ מהר הבתולות — 8 מכשפה וכו' הרישי יי' עה"ש שיא] ט ח' [אחד וכו' בסיף שה"ס בפ"ב] מ ח' — 9 לא נשמה] ד ח' — 10 תחיה בפ"א] א ח' [להלן] ג' לא תחיה] 11 ארי וכו' תחיה שה"ס פ"א] מ ח' [א אמר לו ר"י, ד ר' ישמעאל אומר [אני] ד הריני [אכ ואת] מלא בפ"ב] אכ לא [יחיה] ד תחיה — 12 תחיה בפ"א] ד יחיה [נאמר] ד ג' כאן [כ במכשפה] 13 ד וסמכו, פ וסמוך [לו] פ ליה, ד לומר, מ זה לזה [ב"ב] מ ח' [ד בתירה] — 14 אוב בפ"א] אכ ג' וגר' וידעונו וכו' מכשפין עה"ס שאן אכ ח' — 15 אליהם] וק עליהם —

הערה יד והחלוץ מחברת יא דף ח ועי' עור בבלי יבמות יד ברכות כא: ופ"ז: 9 מה להלן וכו'. עי' ספרי דברים פ"א ומ"ח שם כ טז [דף קכא]: 11 ואתה משיבני בא"צ מגיה ואתה דן, וא"צ: [וכהנהגת הא"צ כן היא ג' מכדרשבי, וגי' הדפי], מלא תחיה על לא יחיה מתאמת גם היא לג', מכדרשבי וללשון הברייתא: 12 ריה"ג. בא"צ מגיה ע"פ הגמ' בן עזאי וא"צ ובפ"ז איתא ר' אלי עזר אומר וכו' בירוש' [סנהדרין כה ע"ד] 13 בן בתירה. בא"צ מוחק וכן במ"ח ליתא: 15 למח וכו'. במ"ח אל גרס מן למח עד שכבתו בהמה וגורס לקמן שורה יג ת"ל ואיש אשר יתן את שכבתו בהמה מות יומת ואת הבהמה תהרגו וג' נכונה היא אבל אין הכרח להגיה:

2 לא. בא"צ מוחק וא"צ: 3 בזמן שאין לה אב וכו' לכאורה משמע דרוצה ברבות דגם היא יכולה לעכב כדאיחא כתיבות לט: קדוש מו. ועי' מכדרשבי [ומ"ח קמ"ד] אבל בכתוב"מ: מביא הברייתא בזה"ל: אם מאן ימאן אביה לרבות יתומה לקנס דברי ריה"ג, ומשמע דהיינו ברייתא דילן ומרבה יתומה לקנס ועי' ירושלמי שם כז ע"ב וע"ג ודף כח ע"ג דמרבה ריה"ג ג"כ יתומה לקנס מן תחת אשר ענה דכתיב באונס ובא"צ מוחק מלת דברי וגורס ריה"ג או' כסף ישקול אבל לא וכו' וכתב בבה"מ שנעלם ממנו טעמו ואפשר דהגיה כן ע"פ הירוש' כתובה כז ע"ג דשם איתא דריה"ג יליף חמשים למפתה ע"י גז"ש דכסף כסף, ועיין פ"ז: 5 מה לדלן וכו'. מכדרשבי פ"ז, ת"י: 7 להלן וכו'. ר"ל מה להלן במפתה אף כאן בכתובה אבל במ"ח גורס להפך מה כאן וכו' אף להלן כלומר מה כאן במפתה אף להלן היינו כתובה ובמכדרשבי כלפנינו ועי' ירושלמי כתובות כה ע"ב כלום למדו מכתובת [צ"ל כתובת] אשה אלא מאונס ומפתה וכו' ובבלי שם י. וברש"י שם שפירש דכנוהר הבתולות היינו קנס דאונס ויליף כתובת אשה מדקרי ליה מוהר וכבר העיר בבה"מ שזה כנגד המכילתא דילן דלפי המכילתא כוהר היינו כתובה ומה שכתב במ"ע דלשנא מכאן סמכו הכריח רש"י לפרש כן ליתא, דאין במשמעות מכאן סמכו דהוא רק אסמכתא ואדראב מן הברייתא גופא מוכח דת"ק דרש"י ב"ג ס"ל דכתובת אשה מן התורה ועי' ת"י ופ"ז: 8 ואחד אשה. בא"צ מוסיף אלא שדבר הכתוב בהוה ועי' מכדרשבי, ירושלמי סנהדרין כה ע"ד ובבלי סו. ורש"י. — ר' ישמעאל וכו'. מכדרשבי וירושלמי ובבלי שם בחלוף שמות השונים, והברייתא דבבלי מסכתא עם המכדרשבי ולשיתת המכילתא דריה"ג דורש סמוכין, קצת טוע מהא דריה"ג דרוב לדרוש סמוכין בכמה מקומות עיין לקמן פ"כ דיה לא תבשל גדי וספרי במדבר דף ג

דברים יח י מכשפין בסקילה. עונש שמענו, אוהרה מנין, תלמוד לומר¹ לא ימצא כן מעביר בנו ובתו באש קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף.

ויקרא כ טו כל שוכב עם בהמה מות יומת. למה נאמר, לפי שהוא אומר² ויאיש אשר יתן שכבתו בבהמה, בסקילה. אתה אומר בסקילה, או אינו אלא באחת מכל

שם שם מיתות האמורות בתורה, תלמוד לומר³ ואת הבהמה תהרונו, נאמר כאן הריגה ונאמר להלן הריגה, מה להלן בסקילה, אף כאן בסקילה. עונש שמענו, אוהרה מנין,

שם יח כג תלמוד לומר⁴ ויבכל בהמה לא תתן שכבתך; אין לי אלא עונש ואוהרה לשוכב, עונש

לנשכב, מנין תלמוד לומר כל שוכב עם בהמה מות יומת, קרא הכתוב לנשכב כשוכב,

מה זה בסקילה אף זה בסקילה. עונש שמענו, אוהרה לא שמענו, תלמוד לומר⁵ לא

תהיה קדשה מבנות ישראל ולא יהיה קדש מבני ישראל, ואומר⁶ וגם קדש היה בארץ

עשו מכל תועבות הגוים אשר הוריש יי.

זוכה לאלהים יחרם. עונש שמענו, אוהרה לא שמענו, תלמוד לומר⁷ לא

תשתחוה להם ולא תעבדם; וזיחה בכלל היתה ויצאת, ללמד, מה זיחה מיוחדת

שכיוצא בה עובדים לשמים, וחייבין עליה, בין שהוא עובדה בכך בין שאינו עובדה

בכך, אף כל כיוצא בהן עובדין לשמים, יהו חייבין עליהם, בין שהוא עובדה בכך ובין

שאינו עובדה בכך, אלא כל שאין כיוצא בהן עובדין לשמים, לשום עבודתו חייב,

שלא לשום עבודתו פטור.

בלתי ליי לבדו. לפי שאחרים אומרים, אלולי ששתפו ישראל שמו שר

הקדוש ברוך הוא בעבודה זרה, כלים היו מן העולם, שנאמר זוכה לאלהים יחרם בלתי

להשם לבדו. רבי שמעון בן יוחאי אומר, והלא כל המשתף שמו של הקדוש

מ"ב יו לג ברוך הוא בעבודה זרה חייב כליה, שנא' ואת יי היו יראים ואת אלהיהם היו עובדים

כמשפט הגוים אשר הגלו אותם משם. יש אומרים באותותיה נתנה תורה, שלא יהו

1 בסקילה וכו'. סנהדרין פ"ז מ"ד וכן ת"י ועיין מכל' דרשב"י ות"כ קדושים פ"י הא ירושלמי סנהדרין כה ע"א בבלי שם ג"ד: 6 להלן הריגה. גבי מסית: 8 קרא וכו'. בת"כ שם אם אינו ענין לשוכב תנהו ענין לנשכב וכו': 9 לא תהיה קדשה מבנות ישראל. בא"צ מוחק אלו המלות וכן בת"כ שם ה"ב לתניניה: 12 עונש וכו'. בא"צ מגיה וגורם למה נאמר והלא כבר נאמר וילך ויעבוד אלהים אחרים וגר' אלא זביחה וכו' והמלות עונש וכו' ולא תעבדם גורם לבסוף אחר מלת פטור ש"י, ואפשר להגיה ג"כ באופן אחר ע"פ מ"ת דברים יז ג ולגרס למה נאמר לפי ש' וילך ויעבוד וגר' שומע אני כל עבודה במשמע ת"ל זוכה לאלהים יחרם זביחה בכלל וכו', אבל גם לפי הגרסא שלפנינו יש לפרש דמן זביחה בכלל וכו' מתחיל ענין בפני עצמו ועי' מכורשב"י ירושלמי סנהדרין כה ע"ב בבלי ס: פ"ז וילעיל מס' דבדח' פ"ו ד"ה לא תשתחוה: 16 אלא מיותר. א"צ: 18 לפי בא"צ מגיה למה נאמר לפי וכו' מוחק מלת לפי וגורם אחרים אומרים: 19 שני וכו'. בא"צ מגיה שני אשר העולין רשב"י וכו' ועי' סנה' כג: ואפי' להגיה ג"כ נא' במק' שני כאשר הגיה בא"צ: 21 שני וכו'. בא"צ מגיה אלא כמו שני, ע"י ג' אוי' ילק' וכו' י"מ וכו' ובא"צ

למ מכשפים | מנין | אב לא שמענו | כך | ב' ג' וגר' והיתר חסר | מעביר וכו' עסה"ד | ק' ח' | בנו וכו' עסה"ד | מ' ח', א' בנו וגר' — 3 מות יומת | כ"ה מ"פ, ש"ג ח' | למה וכו' בבהמה | מ' ח' — 4 כ' יתן וגר' בסקילה | בבהמה | אפ' ג' מות יומת | אתה אומר בסקילה | מ' ח' | אינו אלא | אכ' ח' — 5 ת"ל | מ' ג' ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה מות יומת — 6 אף | אכ' ג' הריגה האמורה | כ' ואוהרה | מנין | אכ' לא שמענו — 7 ת"ל וכו' לא שמענו ש"ט | מ' ח' | שכבתך | א' לורע | ב' ג' וגר' | עונש בפ"ב | אכ' ועונש ג' ואוהרה — 8 מות יומת | כך ח' — 9 אכ' ואוהרה — 10 מבנות ישראל בפ"ב | אכ' ח', אכ' וגר' | מ' ונאמר — 11 עשו וכו' עסה"ד | מ' ח' | אכ' עשו וגר' | מכל | במקרא ככל | ל כתועבות וגר', במקרא התועבות | ו' הגוי' — 12 א' ואוהרה | לא שמענו | מ"פ מנין — 13 ולא | ק ואל | זביחה וכו' לבדו שורה | כ' מ"ח | א' היתה בכלל | מה | כ' אלא — 14 בה | אכ' בהן | אכ' עובדין | וחייבין | כ' יהיו חייבין | אכ' עליהן | עובדה | א' עובדין, כ' עובדין, וכן בס' | בכך | אכ' ח' וכן בס' — 15 אף וכו' בכך בפ"ב | כ' ח' | א' ואף | א' שכיוצא | אל יהיו | עובדה | א' עובדי וכן בס' | בכך | א' ח', ק לכך — 16 בכך | א' ח' | כל שאין | כ' ח' | חייב | כ' ג' שלא לשום עבודתו חייב — 18 בלתי ליי לבדו | אכ' ח' | אכ' אילולי — 19 א' הק' | ב"ה | א' ח' | הוין | כ' ח' | בלתי להשם לבדן | אכ' ח', א' וגר' — 20 ל' לה' | רשב"י וכו' עסה"ד | מ' ח' | אטב | יוחי | הקב"ה | אטב מקום — 21 בע"ז | ילק' ויני' בע"א | כליה | א' כלאה, טבל כליה, אטב ג' אלא כמה — 22 כמשפט וכו' משם | אטב ח', ק וגר' | באותותיה | כ"ה כ', א' באותותיה, דכ' באותותיה | אכ' יהיו —

כ עובדין, וכן בס' | בכך | אכ' ח' וכן בס' — 15 אף וכו' בכך בפ"ב | כ' ח' | א' ואף | א' שכיוצא | אל יהיו | עובדה | א' עובדי וכן בס' | בכך | א' ח', ק לכך — 16 בכך | א' ח' | כל שאין | כ' ח' | חייב | כ' ג' שלא לשום עבודתו חייב — 18 בלתי ליי לבדו | אכ' ח' | אכ' אילולי — 19 א' הק' | ב"ה | א' ח' | הוין | כ' ח' | בלתי להשם לבדן | אכ' ח', א' וגר' — 20 ל' לה' | רשב"י וכו' עסה"ד | מ' ח' | אטב | יוחי | הקב"ה | אטב מקום — 21 בע"ז | ילק' ויני' בע"א | כליה | א' כלאה, טבל כליה, אטב ג' אלא כמה — 22 כמשפט וכו' משם | אטב ח', ק וגר' | באותותיה | כ"ה כ', א' באותותיה, דכ' באותותיה | אכ' יהיו —

ישראל אומרים הואיל ואנו מצוין על עבודה זרה נהא בולשין בבורות שיחין ומערות, תלמוד לומר ^עעל ההרים הרמים וגו', על הגלילים ולא על הסתרים.

דברים יב ב

פרשה יח

וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים. לא תוננו, בדברים, ולא תלחצנו, בממון, שלא תאמר לו אמש היית עובד לבל קורם

נבו, והרי חוירים בין שיניך, ואתה מדבר מילין כנגדי; ומנין שאם הונתו שהוא יכול

להונך, תלמוד לומר כי גרים הייתם, מכאן היה רבי נתן אומר מום שבך אל תאמר

לחבירך — חביבין הגרים שבכל מקום הוא מזהיר עליהם ^ווגר לא תלחץ, וגר לא תונה

שמות כג ט

^וואהבתם את הגר, ^וואתם ידעתם את נפש הגר, — רבי איעזר אומר, גר לפי שסיאורו

דברים יט ט

רע לפיכך מזהיר עליו הכתוב במקומות הרבה, — רבי שמעון בן יוחאי אומר,

הרי הוא אומר ^וואהביו כצאת השמש בנבורתו, וכי מי גדול מי שאוהב את המלך

שופטים ה לא

או מי שהמלך אוהבו, הוי אומר מי שהמלך אוהבו, שנאמר ^וואהב גר, — חביבין הגרים

דברים יח יח

שבכל מקום הוא מכנן בישראל; נקראו בני ישראל עבדים, שנאמר ^ככי לי בני ישראל

ויקרא כה גה

עבדים, ונקראו גרים עבדים, שנאמר ^ללאהבה את שם יי' להיות לו לעבדים; נקראו

ישעיה נו י

1 נהא כ"ה אטכ, ד וון (וכן גם במכילתא דברים, JQR 449 O. S. XVI) | בולשין | כ"ה במכילתא דברים שם, אב בישין, דט כבושין (ט כבושי) | ט כבורות (ילק' ווינ' בבורת) | אטכ בשיחין ובמערות — 2 גר | ול ח', ק וכו', ול י ועל כל הגבעות הנשאו; כבישעיה ביד | א כ הגלילין | ולא על אול ועל | א הכתרים, ט הנסרות — (ית) 3 ולא וכו' מצרים | רק ול, א גר | לא תננו | ט ח', י לא חנו — 4 ולא וכו' בממון | מ ח' כאן ג' למטה | שלא | אכמ לא, ט ולא | תאמר | ד יאמר | ט אתמול | אז היתה, ט הייתה — 5 והרין כ"ה דו, מ והיו, אטכ ועד (כ ח', ילק' שאל' ו עד, פ עד) עכשיו (כ ועכשיו) הרי (ט ח', פ היו) | חזירים | זט בשר חזירים (ט חזיר), אכמ חזירין, אכ ג' נוצר, מ ג' מוססים, פ נושרין | אכמפ מבין | ז (וכן ילק' שאל' שינוי | ואתה) אטכ ואת, מ ועכשיו אתה, אטכמ ג' עומד, כ ג' עתיד | מדבר | אטכמ ומדבר, פ ומתרים | מילין | אטכמפ ח' | כ מנגדי, מ נגדי, פ כנגדו | ומנין וכו' לחבירך | מ ח' ותחת זה בא המדרש ולא תלחצנו בממון | שהוא יכול | א טכ אף הוא יכול, ז יכול הוא — 6 אכ להונך, ט להונתך | תל' אטכ שני | כי וכו' | כ"ה זט, ארכ וגר לא תונה (א כ ג' וגר) | מכאן וכו' לחבירך | ט ח' | אז מיכן | א תאמרו, כ תאמרו — 7 לחבירך | מ גרים | מ בכל | מזהיר | וק מחזיר | עליהם | כ על הגרים | וגר לא תלחץ | ד ח' | ט כ וגר לא תונה (כ ג' וגר) וגר לא תלחץ (כ ג' וגר) — 8 הגר | ג' וגר | בן | ט ר' אלעזר | אומר | כ ח' | גר | מ ח' | שסיאורו | כ"ה כפ, ש"ג טטורי — 9 לפיכך | ז ח', אטכמ ג' הוא | מזהיר וכו' | פ התורה מזהרת |

הכתוב | אטכמ ח' | רשב"י וכו' גר ש"א | מ ח' | אטכ יוחי — 10 הרי הוא אומר | כ ח' | [בגבורתו] טכ ח', א ג' | גדול | ז ח' | בחבירו | אטכ שהוא אוהב — 11 הוי וכו' אוהבו | ח' | שהמלך אוהבו | ק שאוהב המלך | שנאמר | א וכו', ט ואומר, ט ג' ואהבתם את הגר | גר | א ג' וגר, זט ג' לתת לו | זט ג' לתת (זט ג' לתת ושמה) — 12 הוא מכנן | ד שנקראו, ז נקראו, פ התורה מכנתם | כישראל | כ"ה זט, ארטכ בישראל (פ בשם ישראל) | בני | אטכמ ח' | כי ישראל — 13 אטכמ הגרים, פ וגרים נקראו, מ ג' גם כן | שני | ט ח' | לאהבה | כ"ה בכל הגרס', במקרא ולאהבה | להיות | כ"ה ג' כמקרא, ש"ג ולהיות —

הגיהו כענין שני' ובא"צ מוסיף עוד בסוף ש"כב אחר מלת משם שני' זובח וגר' ובמ"ע מסרס הכתובים וג' לעיל כלים היו מן העולם אלא כמו ש"א את' היו יראים ואת אליהם היו עובדים וגר', וכאן גורם חייב כליות שני' זובח אלהים וכו' לבדה: 1 | בולשין וכו'. כצ"ל כמו שהוא במית דברים דף ס, ע' בח"ג, | והרבה האריכו המפרש' לבאר המאמר ולפי מה שהגהנו בפנים הענין כמבאר מאליו, וכוונת היש אומרים דהתורה נתנה סימנים לדבריה וע"כ כשצותה לעקר ע"ז נתנה סימן היכן מצויה כדי שלא יהי ישראל טועים לומר שהם מצוין לחפש אחריה בבורות וכו' ומביא הדרשה בכאן לפי שפירשו בלתי לה' לבדו, שאין מכיר בחטא אלא ה' לבדו והבטיחה התורה שאע"פ כ לא ימלט אלא יחרם בידי שמים: 4 | בדברים וכו', וכן ת"י ועי' מכדרשב"י ומסכתא גרים פ"ד ושם כל הענין והזהיר דף טט: פ"ז, ונראה דגם הוא אינו גורס ולא תלחצנו בממון כאן אלא לקמן כבעל מ"ח ועי' ב"מ פ"ד מ"י ותוספתא שם פ"ג ה"ה ובבבלי שם נח: ונט: ות"כ קדושים פרק ח ה"ב תתנומא וירא סיד ותתנומא ב' שם ס"לב, תדב"א פ"ח דף קו (הוצ' פרידמאן): 5 והרי וכו', עי' בח"ג ול' הפ"ז: הפה שהיה אוכל נבלות וטרפות שקצים ורמשים עכשיו הוגה טעמי תורה, עד עכשיו הוי חזירין נושרין מבין שיניך ועובד הייתה לכל, ואפשר העקר הגר' בשר חזיר נושר מבין שיניך או נוצץ מבין שיניך, ולשון התתנומא ואם היה בן גרים לא יאמר לו וזכר מעשה אבותיך שהרי החזיר נושר בין שיניהם, וכ"ה בנחמ"ב — ומנין וכו', מכדרשב"י, ב"מ גט, והזהיר, פ"ז, מסכת גרים שם ורש"י: 8 | ר' אליעזר וכו', ב"מ גט: כ"ס גרים שם (ושם בשם ר"א בן יעקב) ובמדב"ר פ"ח ס"ב, והזהיר סט, פ"ז — שסיאורי: עי' תוספ' ר"ד קדוש יז: ובערוך ערך ס"ז | וע' טר': 10 | בגבורתי. בא"צ מוסיף ואומר ואוהב גר: 11 | חביבין הגרים וכו', מ"ס גרים שם במדב"ר פ"ח ס"ב הוזהיר, פ"ז, ילק' המכירי ישעיה נו:

שם סא ו ישראל משרתים, שנאמר ואתם כהני יי תקראו משרתי אלהינו יאמר לכם, ונקראו
שם נו ו הגרים משרתים, שנאמר וכוני ה:כר הגלולים על יי לשרתו; נקראו בני ישראל אוהבים
שם מא ח שנאמר ואתה ישראל עבדי יעקב וגו' וזע אברהם אוהבי, ונקראו הגרים אוהבים
בראשית יז יג שנאמר ואוהב נר; נאמר בישראל ברית, שנאמר והיתה בריתי בשרכם, ונאמר בגרים
ברית, שנאמר ומחזיקים בברית; נאמר בישראל רצון, שנאמר לרצון להם לפני יי, ונאמר
בגרים רצון, שנאמר ועולותיהם וזבחתיהם לרצון על מזבח; נאמר בישראל שמירה,
שנאמר והנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל, ונאמר בגרים שמירה, שנאמר ויי
שומר את גרים; אברהם קרא עצמו נר, שנאמר נר ותושב אנכי עמכם; דוד קרא
עצמו נר, שנאמר נר איכי בארץ, ואומר כי גרים אנחנו לפניך ותושבים בכל אבותינו
בצל ימינו על הארץ ואין מקוה, ואומר כי נר אנכי עמך תושב ככל אבותי. חביבין
הגרים, שלא מל אברהם אבינו אלא בן תשעים ותשע שנים, שאלו מל בן עשרים או
שלשים, לא היה נר יכול להתנייר אלא בפחות מבן שלשים, לפיכך לגלגל המקום
עמו עד שהגיעו לתשעים ותשע שנים, שלא לנעול דלת בפני הגרים הבאים, וליתן שכר
ימים ושנים, לרבות שכר עושי רצונו, לקיים מה שנאמר ויי חפץ למען צדקו יגדיל
תורה ויאדיר; וכן אתה מוצא בארבע כתות שהן עונות ואומרות לפני מי שאמר והיה
העולם, ליי אני, שנאמר וזה יאמר ליי אני וזה יקרא בשם יעקב וזה יכתוב ידו ליי
ובשם ישראל יכנה; ליי אני, ואל יתערב כי חטא, וזה יקרא בשם יעקב, אלו נרי צדק
וזה יכתוב ידו ליי, אלו בעלי תשובה, ובשם ישראל יכנה, אלו יראי שמים.

2 בני ישראל וכו'. הלשון מגומגם ואפשר דצ"ל נקרא
ישראל בני אוהב אבל גם בזה לא הוצח לנו, ובמס' גרים
וכן במדרש רבה שם איתא נאמרה אהבה בישראל שנ'
אהבתי אתכם אמר ה' ונאמרה אהבה בגרים שנ' ואוהב
גר, ולשון והזהיר נקראו ישראל אוהבים שנ' וזע אברהם
אהבי והגרים' נקראו אוהבים שנ' ואוהב גר; 4 נאמר
וכי' ג' הפסוק בישראל כתיב ושמרתם את בריתי ובגרים
כתיב וכו'; 11 שלא מל וכו', בריר פ'מו ס"ב הנחומא
לך לך ס"ו; 12 אלא בפחות וכו', בא"צ מגיה מבין
עשרים או כן, ור"צ ועי' בחג ובמס' גרים; 13
וליתן שכר וכו', כלומר כדי ליתן שכר על שמל עצמו
בזקנותו, ד"ר. ובא"צ מוחק וליתן שכר וכו'; 16 לה אני
בא"צ מחק אלו המלות, וכי' ובא"צ מוחק גם מלת שנ'
ולא ידעתי למה ועי' ג' ס' והזהיר ומ"ח, ולשון הפסוק: ארבע
כיתות מזומנות לעתיד לבא זה יאמר לה' אני שלא נתערב
בו חטא וכו', ועי' אדר"ב נ"א פלו ותדביא פיה: 17 ואל

1 פ משרתי אלהים [ואתם] זכ' ח' כהני יי תקראו] אנט
כמפ' ח' ד אלהים יאמר לכם' ט"ב ח', א"י גר' ונקראו]
פ וכן, ז והגרים נקראו — 2 הגרים] מ' ב' גס כן]
משרתים] פ ח' ובני הנכר] ז ח' וכן הגלולים גר' [על] ט
פ א ל כ נקרא [בני] רק ד ז א אוהבים — 3 המוסגר ח'
דומ [יעקב] ט ח' [גר] כ"ה א וילק' ווינ', כ א ב' ו
זע וכו' אוהבין אט ח' אברהם] מ ישראל] ז אהבי
כנקרא] ז והגרים נקראו] כ נקרא] ז א אוהבים — 4 גר]
אט ג' לתת לו לחם [א ליליח' ושמה] בבשרכם] א ג'
גר' ונאמר] כ"ה אטמ, כ נאמ', ד וכן — 5 ברית] ד ח' ו
שנ'] ז ח' וברית] ט בריתי [שנ'] ז ח' [להם] ד ח' ו
לפני יי] אט ח' — 6 שנ'] ז ח' וטק עולותיהם וזבחיכם
ט וזבחתם] ו על מזבח] אט ח', ט וגר' — 7 שנ'] ז
ח' [הנה] מ ח' אטכמ יס [וכ"ה בס"א גינזבורג] ו
שמירה] ז ח' [שנ'] זכ ח' אברהם וכו' אבותי שי'

מ ח' [עמכם] כ ח' — 9 נ את עצמו] גר וכו' ואומר] אטכמ ח' כי וכו' ואומר שה"ס ח' ח' לפני] א ח', ז ג' גר' ויתר
הכת' חסר ו א ותושבים גר' ויתר ח' — 10 ול כי צ ל על הארץ] כ"ה כ כנקרא, ד על הארמה [ואין מקוה] כ ח' ו
ואומר] ז ונא' כ' ז ח' ותושב ככל אבותי] אט ח', א גר' — 11 אוב אבינו אברהם] ט צ"ט שנה [שנים] ז ג' ולמה כן
אלא] אטכמ שאילו ו ט בן ל' או בן כ' עשרים] ד ג' שנה [ואן] ז ח' — 12 גר] מ ח' [אלא] זט ח' [בפחות] אטכמ
ח' [מבין] מ עד בן ו שלשים] ט ג' ולמעלה, אכ ג' שנה ומעלה [לפיכך] אטכמ גלא, מ מה עשה [לגלגל המרום] אטכמ
הקב"ה [א הק', ילק' שאלי הביה] מגלגל [מ לגלגל] ו עמו המקום — 13 עמן אטכמ בו א שהגיעו] אכ שהוא מגיע, ט
שמגיעו [לתשעים ותשע] אוב בן [ז לכן] תשעים ותשע, ט עד צ"ט [שנים] ז ח', במ שנה [שנה] כ ח', ז כדי שלא [לנעול]
א נעול, כ ביצול (?) [דלת] אב ח' [הבאים] ז העתידין [וליתן] אטכמ ליתן, מ ולא עוד אלא ליתן] ט ולרבות, מ כדי
לרבות — 14 שכן] כ שנה [אוכך עושה] לקיים מה] ד ח' ויגדיל תורה ויאדיר] אטכמ ח', אכ גר' — 15 אטכמ את
בארבע] מ ארבע, אט בארבעה ו א כיתים, כ כתיס [שהן] ט ח' ו בפני — 16 ליי אני שנ'] אטכמ ח' אני בפני] א
טכ ג' כולי [כ סולי] ליי וזה וכו' אני שה"ס אטכמ ח' — 17 ואל] זמ אל [בי חטא] ז בחוטא] כמ חס [וחה] כ חטא ו
אכ אילו [אוב גיר] מ הצדק — 18 אכמ אילו וכן בס' א יריא —

כל אלמנה ויתום לא תענון. אין לי אלא אלמנה ויתום, שאר כל אדם מנין, תלמוד לומר לא תענון, דברי רבי ישמעאל, רבי עקיבא אומר אלמנה ויתום שדרכן לענות, בהן דבר הכתיב.

אם ענה תענה. אחד עינוי מרובה ואחד עינוי מועט. דבר אחר אם ענה תענה, מגיד שאינו חייב עד שיענה וישנה. — כבר היה רבי ישמעאל ורבי שמעון יוצאין ליהרג, אמר לו רבי שמעון לרבי ישמעאל, רבי, לבי יוצא שאיני יודע על מה אני נהרג, אמר לו רבי ישמעאל לרבי שמעון, מימך לא בא אדם אצלך לדין או לשאלה ועכבתו עד שתהא גומע כוסך או עד שתהא נועל סנדלך או עד שתהא עומף טליתך ואמרה תירה אם ענה תענה, אחד עינוי מרובה ואחד עינוי מועט, ובדבר הזה אמר לו, נחמתי רבי; וכשנהרגו רבי שמעון ורבי ישמעאל אמר להם רבי עקיבא לתלמידיו, התקינו עצמכם לפורענות, שאלו טובה עתידה לבא בדורנו, מתחלה לא היו מקבלין אותה אלא רבי שמעון ורבי ישמעאל, אלא גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שפורענות גדולה עתידה לבא בדורינו וסילק אלו מבינותינו, לקיים מה שנאמר 'הצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים ואין מבין, ואומר י"ב א שלום ינחו על משכבותם הולך נכוחו, ולבסוף יאתם קרבו הנה בני עונגה זרע מנאף ותנוה.

שם נז א
שם שם ב-ג

כי אם צעק יצעק, אלי שמוע אשמע צעקתו. יכול כל זמן שהוא צועק אני שומע, ואם אינו צועק איני שומע, תלמוד לומר שמוע אשמע <צעקתו, מכל מקום.

יתערב וכו'. עי' ג' הילקוט וכי"מ ונראה דסולו נשתבש מן כולו וכן מסי' גרים הרי זה שכולו למקום ולא נמערב בו חטא וכעין זה במדב'ר פ"ה — אלו גירי הצדק. באדר"ג איתא כאן אלו קטנים בני רשעה ולקמן במקום אלו יראי שמים גורס אלו גרי אמת וכו' בהדב"א פ"ה ועפ"ז מגיה בא"צ וא"צ, ויראי שמים הם חסידיו אומות העולם, וידוע כי בכמה מקומות פירשו יראי ה' דקרא על חסידיו א"ה, ועי' ריק"ר פ"ג ס"ב דשם יש שמפרש דיראי ה' אלו גירי הצדק, וכו' שוח"ט כב ס"כט ועי' מ"ס ומ"ע: 2 ת"ל לא תענון. יתורא דנר"ש דריש, בה"מ וכן פ' בפ"ז ובז"ר מפרש דריק מדלא כתיב לא תענו אלמנה ויתום, וגם זה דוחק ואפשר דדורש מדכתיב בלשון רבים, ועי' מכדורש"י: 3 הכתיב. בא"צ מוסיף בהוה, ולפ"ז צריך למחוק מלת בהם (מ"ס) וא"צ: 4 מועט. פ"ז: 5 וישנה. עי' מכדורש"י. — כבר היה וכו'. אדר"ג ג"א פ"לח וג"ב פ"מא ובנוספות דף עה ושמות פ"ה ותדב"א פ"ל (כ"ח דף קנב הוצ' פרידמאן) ובכל אלו המקומות מסופר המעשה מרשב"ג ור' ישמעאל בהוצ' ר' מא"ש הובא בראש המאמר ר"ש ובשא' דפ' רק רשב"ג ומה שכת' במ"ע דמאי דאיתא במס' שמחות וכשנהרג ר' שמעון ור' ישמעאל הוא סבור בפני עצמו ולא קאי אמה שספרי לעיל מגיה מרשב"ג ור' ישמעאל, ליתא: 10 ושכנהרגו וכו'. ילקוט המכירי ישעיה נז:

— 11 אל עצמיכם אטכפם שאלו פ' היתה עזירה וט' עתיד ו לבא) ט' ג' עלינו אטכפם בדוריינו ומתלהל כ"ה אכ ומכירי, ש"ג ח' — 12 היונו פ' היינו (מקבלים) פ' ג' אנו (אותה) פ' ג' תחלה (ר"ש) מכירי רשב"ג (אלא) אטכפם ועכשיו (וידוע) א כ ח', אכפם ג' היה — 13 כ לעתידה (לבא) ט' ג' עלינו וסילק) אטכפם ונסתלקו ל אז אלו וט' מבינו לקיים מה) דפ ומכירי ח' — 14 אכפם אבד וגר ויתר הכ' ח' וט' ומכירי לב וגר, במכירי ג' כי מפני הרעה נאסף הצדיק (ואין) כ"ה וק, ל בא' ין כבמקרא (ואומר) אטכפ ח' — 15 אטכפ וינוחו (על משכבותם) אטכפ ח' והולך נבוחו) אטכפ ומכירי ח', אכ וגר (ולבסוף) אטכפ ח', מכירי ג' כתיב, כ ואומר, פ' כתיב (ואתק) ט ח' (אכ הנה וגר) זרע עשה"כ טפ ומכירי ח' — 16 (אלי) אכ ח' (שמוע וכו') אטכפם ח', א וגר (יכול) ארכפ ח' (כל זמן) מ בזמן — 17 ט שמוע אני אטכפ אס ו דכ הא מה ת"ל המוסגר רק טמ —

1 ט' תענו וכן בס' | כ יתום — 2 אומר] אטכפ ג' כל — 3 ט' שדרכו | ט' ליענות — 4 תענה] אטכפם ג' אותו | ב מ אחת...ואתה | פ מועטת וכן בס' | ד"א | ד ג' רבי אומר — 5 תענה] אכ ג' אתה, (מ אותו) | מגיד | מ' ג' הכתיב | כבר וכו' ותנוה שורה ט"ן מ' ח' | פ וילק' המכירי ישע' נז, א — 6 לון | כ ח' | (לרבי ישמ') כ לר' שמע' (י) | ט יצא לבי | אכפ שאין אני — 7 אני | טב ח' | (לרבי שמעון) אטכפ ומכירי ח' | לא | ד ומכירי ח' | ארס | כ ח' | פ אצלך ארס | פ לרון — 8 אכפ לשאילה | ועכבתו] אט כפ ושהיתו (פ' ושהותו) | שתהא | ט שהיתוה | גומע | כ"ה כפ, אק ומכירי גומא, ט גומר, ול שותה | אן | אר ומכירי ח' | עד | דט ומכירי ח' | שתהא | ד ומכירי ח', ט שהיתה | גועל | ד גוטל, כ גוטל, מכירי גועל | אן | כ ח' | עד | ד ומכירי ח' | שתהא | ד ומכירי ח', ט שהיתה — 9 ד ומכירי אמרה | תענה | א ג' אתה, ט ומכירי ג' אותו | כ אחת...ואתה | ובדבר הזה | ד ח', מכירי וכדבר הזה — 10 ד נחמתי, כ נחמתי | רבין | ט ח', מכירי ג' נחמתי | אכ וכשנהרג | רבין | כ ח' | ר"ש מכירי רשב"ג

הא מה תלמוד לומר כי אם צעק יצעק אלי, אלא ממחר אני ליפרע על ידי שהוא צועק יותר ממי שאינו צועק. והלא דברים קל וחומר, אם כשהיחיד צועק על היחיד, שמוע אשמע צעקתו, כשהרבים צועקים על אחת כמה וכמה; ומה אם מדת פורענות מעומה, כשיחיד צועק על הרבים כך, מדה טובה, ורבים מתפללים על היחיד על אחת כמה וכמה.

וחרה אפי. ר' ישמעאל אומר נאמר כאן חרון אף ונאמר להלן חרון אף, מה דברים יא יי להלן עצירת גשמים וגלות > שנאמר יחרה אף ה' בכם ועצר את השמים ואבדתם מהרה מעל הארץ, > אף כאן עצירת גשמים וגלות, ומה כאן חרב אף להלן חרב. והיו נשיכם אלמנות ובניכם יתומים, ממשמע שנאמר והרגתי אתכם בחרב, איני יודע שנשיכם אלמנות ובניכם יתומים, ומה תלמוד לומר והיו נשיכם אלמנות ובניכם יתומים > אלא אלמנות ולא אלמנות, > כענין שנאמר ויתהיין צרורות עד יום מותן אלמנות חיות; ובניכם יתומים ולא יתומין ממש, אלא שאין בית דין מניחין אותם למכור בנכסי אביהן בחזקת שהן קיימין, והרי דברים קל וחומר, ומה אם כשלא תענון את הרין לא יהיו נשיכם אלמנות ובניכם יתומים, כשתעשון את הרין על אחת כמה וכמה, וכן הוא אומר 'משפט אמת שפטו, ואומר 'אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם, ואומר 'כה אמר יי שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבא, על אחת כמה וכמה שאין נשיכם אלמנות ובניכם יתומים, וכן הוא אומר 'למען תירא את יי אלהיך לשמור וגו', ואומר 'למדתם אותם את בניכם, ואומר 'למען ירבו ימיכם, ואומר 'כי כימי העץ ימי עמי, ואומר 'לא יגעו לריק ולא ילדו לבהלה כי זרע ברוכי יי המה וצאצאיהם אתם, ואומר 'יהי כחול זרעך וצאצאי מעיך כמעותיו, > ואומר 'מי יתן

זכריה ז ט
שם ח טו
ישעיה נא
דברים ו ב
שם יא יט
שם שם כא
ישעיה סה כב
שם שם כג
שם מח יט
דברים ה כו

1 ממחר וכו' פ"ז: 2 על הרבים. דכתיב והרגתי אתכם, וז"ל, ועיין ראב"ע: — כשהרבים וכו'. פ"ז: 3 טובה. צריך 'השלם מרובה, ועי' בח"ג וספרי דבר' פ"כו: 5 נאמר כאן וכו'. ספרי דברים פ"מג ומ"ח שם יא יז (דף לח): 7 ממשמע וכו'. אדר"ג י"א פ"לח, ב"מ לח: פ"ז, רש"י ורמב"ן: 9 נשיכם וכו'. בא"צ מגיה ע"פ הגמרא נשיכם אלמנות, מלמד שנשותיהן מבקשות לינשא ואין מניחין אותן כענין שני וכו': 12 ולא וכו'. נראה דצ"ל יתומים ולא, ובא"צ מגיה ובניכם יתומים שאין ב"ד וכו': 14 עאכ"כ וכו'. בא"צ מגיה עאכ"כ שתאריכון ימים בעוה"ז ותראו לכם בניס ובני בניס ותזכו לחיי עוה"ב ומוחק כל זה בסה"ד:

1 'הא מ אם כך יצעק ילק' שאל אצעק אלין מ' ח' אלא ט"ק ח' ממחר ק מהר ואין כן ח' ליפרע אפ להיפרע, ט"ב להפרע, ק אפרע — 2 אט"ב והרי ט ומה אם על אכ ח' היחיד כ"ה דמ, ט הרבים, אכ ח' — 3 שמוע אשמע אט"ב המקום שמוע כ בצעקתו כשהרבים צועק עאכ"כ אט"ב ק"ו כשהרבים (כ) כשהיו רבים צועקים, אט"ב נ' על היחיד, מ' נ' שומע צעקתם ומה מ' ח', אט"ב והרי דברים ק"ו ומה (ט ח') אכ וכו' כך מ' ח' ט הפורענות — 4 כשיחיד אט"ב אם כשהיחיד כ רבים כן אט"ב המקום שומע צעקתו מדה טובה אט"ב ק"ו (מ ק"ו) מדת (מ למדת) הטובה

מרובה ורבים אט"ב כשהיו דברים עאכ"כ אט"ב ח' — 6 אף בפ"ב ד' נ' וחרה אף יי בכם — 7 א עצרת וכן בס' המוסגר ח' ד' ח' וועזר וכו' הארץ כ"ה מ, טכ ח', כ וגר' א ועצר אמ' וגר' — 8 אט"ב מה ד להלן... כאן אט"ב בחרב וכן בס' — 9 והיו וכו' עסה"פ מ' ח' ובניכם יתומים אט"ב ח', א וגר' שני אט"ב נ' וחרה אפי | אתכם בחרב אט"ב ח', כ וגר' — 10 איני יודע טכ"פ הא (פ ח') למדנו ובניכם יתומים ד"ט ח' — 11 ובניכם יתומים אר, טכ"פ ח' המוסגר ח' ד"פ (פ אלא כענין) — 12 יתומים כ ח' ולא כ לא, ד אין | ממש כ"ה טפ ש"ג ח' | אלא אכ"פ ח' | אותם ט אותם, אכ"ל אותן | למכור ד"פ ח' — 13 אכ מנכסי, פ לבנסי בחזקת וכו' כ"ה אט"ב, ד מפני שהן בחזקת קיימים | ומה אכ ח' | כשל תענון אכ כשתענון — 14 לא יהיו ר' אין | אט"ב יהו ובניכם יתומים ד ח' | כשתעשון וכו' עאכ"כ אט"ב ק"ו כשתעשון את הרין — 15 וכה"א ד שכתב אכ שפטו | ואומר ד ח' | ומשפט ד ח' | אר"ט ושלום שפטו בשעריכם כ ש' בת' — 16 כ מ שפט וגר' כי וכו' לבא אט"ב ח' — 17 שאין אט"ב שלא יהיו (ט יתו) ובניכם יתומים ח' — 18 לשמור וגר' ד ח' | ואומר אט"ב ח' | ולמדתם וכו' בניכם ט ח' | ובניכם א ג' וגר', כ' נ' ליבר בס וגר' | ואומר אט"ב ח' | ימיכם כ' נ' וגר', אט"ב י' ימי בניכם וגר' | ואומר וכו' עמי ט ח' | כי א ח' — 19 כימי וק ימי עמי א ג' וגר' ולא וכו' אתם אט"ב ח', טכ וגר' — 20 אט"ב וזעך וגר' המוסגר ח' ד' מי יתן ט ח' —

והיה לכם זה להם וגו', ואומר כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה וגו' ישעיה סי כב
ואומר יובא לציון גואל ולשבי פשע בעקב נאם יי', ואומר ואני זאת בריתי אותם אמר שם ט כא
יי' רוחי אשר עליך וגו', על אחת כמה וכמה שתאריכון ימים בעולם הזה ותראו לכם
בנים ובני בנים ותזכו לחיי העולם הבא.

ס ל י ק.

פרשה יט

אם כסף תלוה את עמי. רבי ישמעאל אומר כל אם ואם שבתורה רשות, חוץ
מזה ועוד שנים יאם תקריב מנחת בכורים, חובה, אתה אומר חובה, או אינו יקרא ב יד
אלא רשות, תלמוד לומר תקריב את מנחת בכוריד, חובה ולא רשות; כיצא בו יאם שמות כ כה
אבנים שלמות תבנה, חובה ולא רשות; אף כאן אתה אומר אם כסף תלוה, חובה ולא
רשות, אתה אומר חובה, או אינו אלא רשות, כשהוא אומר מהעבט תעביטנו, חובה ולא
רשות. — אם כסף תלוה. כסף בכסף אתה מלווה ואי אתה מלווה פירות בפירות;
כסף בכסף אתה מלווה ואי אתה מלווה כסף בפירות ופירות בכסף.
אח עמי. ישראל וגוי עומדין לפניך ללוות, עמי קודם. — עני ועשיר, עני קודם,
עניי ועניי עירך, עניי קודמין לעניי עירך, עניי עירך ועניי עיר אחרת, עניי עירך קודמין,
שנאמר את העני עמך.

1 א היה להם ט ח' וגו' וא ח' ט חדשים והארץ
החדשה אטב ח' וגו' אט ח' 2 ולשבי וכי יי'
אטב ח' א ג' וגו' אותם אט ח' אמר וכי עליך אט
כ ח' 3 ט בעה"ז ימים הזה אב ח' לכס ט ח' —
4 ותזכו וכר' אטב ח' 5 סליק כ"ה א ש"ג ח' —
6 פרשה י"ט כ"ה ד, אב פרשה א' —
(יט) 7 את עמי אכמ ח', אב וגו' ואם ט ח' |
שבתורה א ח' חוץ וכר' אומר שורה ט ח' 8 —
מזה ועוד שנים מ משלשה שנים ק שנינו אבמ אב |
בכורים אב ג' וגו' אתה אומר חובה מ ח' 9 את
וק ח' בכוריד ד ח', בכורים אוק אם 10 תעשה
לי אכמ ח', אב וגו' אתה אומר חובה מ ח' כשה"א
אכמ ח' 11 אב ואף אתה אומר מ ח' תלוה כ
ח', מ ג' את עמי | ולא רשות אטבמ ח' 12 אתה
אומר חובה טמ ח' כשה"א אטבמ ח' ח' 13 אתה
כבמקרא תעביטנו א ג' וגו' 13 אם וכי בכסף שוה"ס
בפ"ב מ ח' אב מלווה וכן בכלן ואי וכי מלווה שוה"ס
בפ"א א ח' ב ואין את מלווה בפ"ב ד מלוה בפירות
ד ג' ד"א 14 כסף וכי כ אם כסף וכל כסף בכסף
את מלווה חוץ את מלווה כסף ופיר' בכסף (!) תלוה
בפ"א ד מלוה אט ואין את בפירות א ח' בכסף
בפ"ב ד ג' וכסף בפירות 15 את עמי אב ח' ט אם
כסף תלוה את עמי | ישראל ט עמי | וגו' פ וכעני |

(יט) 7 ר' ישמעאל וכי, מס' דבחוש פ"א ד"ה
ואם מזבח וכי, ומה שאמר אם לפי שאינו מחויב להלוות
אם אין לו, סתירה, ואפשר דלר"י מלת אם כאן כמו
בזמן שאתה מלווה: 13 כסף בכסף וכי, דייק מהקדם השם
להפעיל ועוד דהיה די לומר אם תלוה, סתירה: — פירות
בפירות. טא בסאה, ב"מ פ"ה מ"ט ומלות ד"א שבדפוס
ראשון מיתורות וכן בפ"ו נראה דלא גרס לה: 14 כסף
בפירות. היינו שמקדים לו מעות וקוננו בכול וכו' דאין
פוסקין על הפירות עד שיצא השער, שם מ"ה, אבל יצא
השער פוסקין מפני שיכול ליקח בזה השער אצל אחרים.
— ופירות בכסף. היינו שנותן לו פירות ומוקיר גביה
בשביל המתנת מעות, ונראה דאין זה מה ששינו במשנה
ב שם דאין מרבין על המכר, דזה בכל ענין אסור אפילו
מכר לו את שדהו ואין לו ענין לפירות דוקא, אלא נראה
דהיינו כעין טרשא דרב פפא בבלי סה' שמכר לו כשער
הזמן שיתן לו בו המעות, ומשיה נקט פירות דבר שרגיל
השער להשתנות לגי הזמן, ולפ"ז יש מקום לומר דסאה
בסאה ודומיהן מן התורה אסור, ונשך היינו רבירת קצוצה
וחרבית היינו שמריית ע"י השער, וכ"ג לפי הפשט במשנה
דקאמר איזהו נשך ואיזהו תרביית, והא דקאמר כיצד לאו
דוקא אלא חזא מתרי ותלתא גוונא נקט, וכן משמע מן
הברייתא דבבלי שם ס: אין לי אלא נשך בכסף וכי נשך
באוכל וכי ורביה בכסף וכי משמע שריה ענינים שונים
ועי' מ"ת דברים כג כ דף קנא, אבל לפי מסקנת רבא
אין חלוק ביניהם ולא נאמרו אלא לעבור בשני לאווין,
וכדברינו משמע מן הברייתא דירושלמי י ע"א אין לי אלא
נשך בכסף וכי, ויש לפרש רבית בכסף בגוונא דלעיל
שנותן לו כסף ומחזיר לו פירות או שמקדימם לו פירות
ומשלם לו בכסף, או אפשר דס"ל דשייך בכסף גופיה רבית

כגון במקום דכספא טבעא ודבא פירא שייך רבית בדבא או במקום דהוא להפך שייך רבית בכסף ועי' עוד ב"מ עב: אין
לזון על שער שבשוק לפי מ"י רש"י שם, ובסנהדר"ה מפרש כסף בדוקא וכי, דדוקא כסף בכסף הוה רבית, אבל פירות
בפירות וכן כסף בפירות לא הוה רבית קצוצה, ואין זה אלא דוחק והפך הפשט: 15 ישראל וגוי וכי, אפילו לגוי
ברבית ולישראל בהנם, ב"מ עא. וכן תנחומא סיד ותנחומא ב ס"ח ופ"ו. — [עני ועשיר וכי, ב"מ שם, וגרסת הילקוט מורכבת